

BACHELOROPLEIDING
WIJSBEGEERTE
MASTEROPLEIDINGEN
FILOSOFIE

FACULTEIT DER GEESTESWETENSCHAPPEN
UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

QANU
Catharijnesingel 56
PO Box 8035
3503 RA Utrecht
The Netherlands

Telefoon: +31 (0) 30 230 3100
E-mail: support@qanu.nl
Internet: www.qanu.nl

Projectnummer: Q645

© 2017 QANU

Tekst en cijfermateriaal uit deze uitgave mogen, na toestemming van QANU en voorzien van bronvermelding, door middel van druk, fotokopie, of op welke andere wijze dan ook, worden overgenomen.

INHOUDSOPGAVE

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING WIJSBEGEERTE EN DE MASTEROPLEIDINGEN FILOSOFIE VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM.....	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN	5
ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING	5
SAMENSTELLING VAN HET PANEL.....	6
WERKWIJZE VAN HET PANEL	6
SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL.....	9
BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING	13
BIJLAGEN	28
BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN	30
BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER.....	31
BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES.....	37
BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S	41
BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA	42
BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN	43
BIJLAGE 7: VERSLAG VAN HET ONTWIKKELGESPREK (LOSSE BIJLAGE)	44

Dit rapport is vastgesteld op 30 november 2017

RAPPORT OVER DE BACHELOROPLEIDING WIJSBEGEERTE EN DE MASTEROPLEIDINGEN FILOSOFIE VAN DE UNIVERSITEIT VAN AMSTERDAM

Dit rapport volgt het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO (d.d. september 2016).

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE OPLEIDINGEN

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Naam van de opleiding:	Wijsbegeerte
CROHO-nummer:	56081
Niveau van de opleiding:	bachelor
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	180 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2018

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

Naam van de opleiding:	Filosofie / Philosophy
CROHO-nummer:	60822
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	60 EC
Afstudeerrichtingen:	-
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands, Engels
Vervaldatum accreditatie:	31/12/2018

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

Naam van de opleiding:	Filosofie
CROHO-nummer:	60823
Niveau van de opleiding:	master
Oriëntatie van de opleiding:	academisch
Aantal studiepunten:	120 EC
Afstudeerrichtingen:	Filosofie van de sociale wetenschappen Filosofie van de geesteswetenschappen
Locatie(s):	Amsterdam
Variant(en):	voltijd, deeltijd
Onderwijstaal:	Nederlands
Vervaldatum accreditatie:	29/04/2020

Het bezoek van het visitatiepanel Wijsbegeerte aan de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam vond plaats op 3 – 4 juli 2017.

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS VAN DE INSTELLING

Naam van de instelling: Universiteit van Amsterdam

Wijsbegeerte, Universiteit van Amsterdam

Status van de instelling: bekostigde instelling
Resultaat instellingstoets: positief

SAMENSTELLING VAN HET PANEL

De NVAO heeft op 17 februari 2017 ingestemd met de samenstelling van het panel. Het panel dat de bacheloropleiding Wijsbegeerte en de masteropleidingen Filosofie beoordeelde bestond uit:

- Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, Dean University College Roosevelt & hoogleraar Filosofie Universiteit Utrecht [voorzitter];
- Prof. dr. J.P. (Jan) Opsomer, Hoogleraar KU Leuven, Director De Wulf-Mansion Centre;
- Prof. dr. S. (Sigrid) Sterckx, Hoogleraar Ethiek Universiteit Gent; permanent research associate, Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford;
- L. (Lydia) Baan Hofman MA, alumna Academische Lerarenopleiding in Filosofie, Tilburg University (studentlid).

Het panel werd ondersteund door dr. Erwin van Rijswoud, die optrad als secretaris.

De curricula vitae van de panelleden zijn opgenomen in Bijlage 1.

WERKWIJZE VAN HET PANEL

Vorbereidingen op cluster niveau

In de periode van maart tot en met december 2017 is het visitatiecluster Wijsbegeerte beoordeeld. Het cluster bestaat uit 24 te beoordelen opleidingen aan negen universiteiten. Het voltallige panel bestaat uit de hieronder genoemde deskundigen. In principe namen allen deel aan de visitaties, tenzij dit vanwege de vereiste onafhankelijkheid of beperkte beschikbaarheid niet mogelijk was.

- Prof. dr. M.J.B. (Martin) Stokhof, Hoogleraar taal filosofie Universiteit van Amsterdam (voorzitter)
- Prof. dr. H.H.A. (Bert) van den Brink, Dean University College Roosevelt & hoogleraar filosofie Universiteit Utrecht
- Prof. dr. J.P. (Jan) Opsomer, Hoogleraar KU Leuven, Director De Wulf-Mansion Centre
- Prof. dr. S. (Sigrid) Sterckx, Hoogleraar Ethiek Universiteit Gent; permanent research associate, Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford
- N.W. (Natascha) Rietdijk BA, Research master student Philosophy, Universiteit Utrecht (studentlid)
- L. (Lydia) Baan Hofman MA, alumna Academische Lerarenopleiding in Filosofie, Tilburg University (studentlid)

Dr. Erwin van Rijswoud is projectmanager voor het gehele cluster, en secretaris voor de bezoeken aan de Universiteit Utrecht, de Universiteit van Amsterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam. Voor de overige bezoeken is dr. Barbara van Balen secretaris.

Het cluster Wijsbegeerte is volgens het NVAO beoordelingskader 2016 beoordeeld. Omdat dit beoordelingskader meer vrijheden geeft aan de te beoordelen opleidingen voor de invulling van het zelfevaluatie rapport (ZER), zijn er in een vroeg stadium op clusterniveau afspraken gemaakt over de inhoud van de ZER, de bijlagen, en het studenten/opleidingscommissiehoofdstuk. Er zijn ook afspraken gemaakt over de inrichting van het ontwikkelgesprek. Om dit niet te laten interfereren met de beoordelingstaak van het panel is overeengekomen dat dat dit gesprek tijdens het bezoek wordt gepland, maar nadat de beraadslagingen over de beoordeling zijn afgerond. Met deze afspraken hebben alle opleidingen op onderlinge consistente en toch ook eigen wijze invulling gegeven aan het NVAO beoordelingskader 2016.

Op 27 januari heeft het panel een startvergadering gehouden, daarin is de opdracht aan het visitatiepanel, de werkwijze voor de hele visitatie en de werkwijze per bezoek besproken; tevens is het beoordelingskader doorgenomen en is afgesproken om na de eerste vier visitatiebezoeken met het voltallige panel en de secretarissen een ijkingsoverleg te houden om consistentie in de oordeelsvorming te bewaken. Daarnaast vond er tussen de twee betrokken secretarissen ijkingsplaats na afloop van ieder visitatiebezoek. Wanneer de projectleider zelf niet secretaris was tijdens een visitatie, sloot deze bij de slotvergadering aan om de consistentie in de oordeelsvorming tussen opleidingen te bevorderen.

Vorbereidingen per instelling

Ter voorbereiding op de visitatie heeft iedere opleiding een zelfevaluatie-rapport geschreven. Daarnaast is door de opleiding een passend aantal eindwerken (afhankelijk van het aantal te beoordelen opleidingen) en de beoordelingsformulieren ter beschikking gesteld, alsook de cursusedossiers van geselecteerde vakken. In overleg met de voorzitter heeft de secretaris een afgewogen selectie van de eindwerken gemaakt uit het overzicht van afstudeerders van de laatste twee volledige academische jaren. Het overzicht van bestudeerde eindwerken staat in bijlage 6. Na een controle op volledigheid zijn de ZER, de eindwerken en de geselecteerde vakken aan het panel ter beschikking gesteld. Voorafgaand aan het bezoek hebben de panelleden hun vragen en kritische lezingen van dit materiaal met elkaar gedeeld en de gesprekken voorbereid.

Bezoek Universiteit van Amsterdam

De secretaris heeft in overleg met de opleiding en de voorzitter een bezoekprogramma opgesteld. De opleiding was zelf verantwoordelijk voor de selectie van de gesprekspartners. Tijdens het tweedaagse visitatiebezoek is er gesproken met formeel en inhoudelijk verantwoordelijken, studenten, alumni, docenten, en de opleidings- en examencommissies van beide opleidingen. Er werd ook gelegenheid geboden aan studenten en docenten om, buiten de geplande gesprekken om, informeel met het panel te spreken tijdens een open spreekuur.

Rapportage

De secretaris heeft een eerste concept van het rapport opgesteld. Nadat dit gereed was, heeft een collega van QANU een collegiale toets uitgevoerd. Vervolgens is het aan de voorzitter en het panel gestuurd. Nadat de inhoud en de oordelen tijdens het ijkingsoverleg met het voltallige panel zijn vastgesteld, heeft de instelling het rapport ontvangen om het te controleren op feitelijke onjuistheden. In overleg met de voorzitter heeft de secretaris deze verwerkt, en het rapport afgerond. De rapportage is vervolgens samen met een afzonderlijk verslag van het ontwikkelgesprek aan de instelling toegezonden.

Definitie oordelen

In overeenstemming met het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling van de NVAO heeft het panel de volgende definities voor de beoordeling van de afzonderlijke standaarden en de opleiding als geheel gehanteerd:

Basiskwaliteit

De kwaliteit die in internationaal perspectief redelijkerwijs mag worden verwacht van een Associate Degree-programma, bachelor- of masteropleiding binnen het hoger onderwijs.

Onvoldoende

De opleiding voldoet niet aan de basiskwaliteit en vertoont tekortkomingen op meer aspecten.

Voldoende

De opleiding voldoet over de volle breedte van de standaard aan de basiskwaliteit.

Goed

De opleiding steekt systematisch uit boven de basiskwaliteit.

Excellent

De opleiding steekt systematisch ver uit boven de basiskwaliteit en geldt als een internationaal voorbeeld.

SAMENVATTEND OORDEEL VAN HET PANEL

Standaard 1

Bacheloropleiding

De bacheloropleiding Wijsbegeerte aan de UvA is een brede opleiding, en heeft als kenmerkend profiel dat zij met name systematisch is georiënteerd. Dat wil zeggen dat veel aandacht wordt besteed aan de filosofische kerngebieden (logica, ethiek, politieke en sociale filosofie, cultuurfilosofie, metafysica, taal filosofie, kentheorie en wetenschapsfilosofie), en minder aan de geschiedenis van de filosofie als eigenstandig onderwerp.

De eindtermen van de opleiding zijn verdeeld in algemene eindtermen voor alle bacheloropleidingen binnen de Faculteit der Geesteswetenschappen, en opleidingsspecifieke eindtermen. Het panel vindt dat het kenmerkende van de opleiding meer in de eindtermen tot uitdrukking zou mogen komen. Evenwel is het panel van mening dat de huidige eindtermen van voldoende niveau en oriëntatie zijn, en aansluiten op de verwachtingen van het beroepenveld en vakgebied.

Masteropleiding (60 EC)

Net als de bacheloropleiding bestaan de eindtermen voor de masteropleiding (60 EC) uit eindtermen die voor alle masteropleidingen binnen de Faculteit gelden (de Academische eindtermen) en vakspecifieke eindtermen. In de masteropleiding verwerven studenten grondige kennis van een zelfgekozen specialisme tegen de achtergrond van overzichtskennis van het vakgebied. Hoewel de eindtermen voldoende beschrijven wat het niveau en de oriëntatie van de opleiding is, zouden ze naar indruk van het panel dichter op de aard en inhoud van de opleiding geformuleerd mogen worden. Zo zou het goed zijn om de specialisaties die momenteel uitgewerkt worden, ook in de eindtermen op te nemen.

Masteropleiding (120 EC)

De masteropleiding (120 EC), ook bekend als Wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied, heeft dezelfde eindtermen als de masteropleiding (60 EC), en heeft daarbovenop nog eindtermen voor de twee specialisatiemogelijkheden: de sociale wetenschappen en de geesteswetenschappen. De programmaspecifieke eindtermen beschrijven de kennis die de student heeft van de filosofie van het vakgebied, van de wijze waarop dit wetenschapsgebied in een sociale en politieke context functioneert, en geven aan dat de student ook inzicht heeft in een niet-wijsgerig discipline. Het panel ziet hier een duidelijke basis voor de integratie van de filosofie en de sociale dan wel geesteswetenschappen. Deze eindtermen zijn derhalve van voldoende niveau en oriëntatie, en geven de opleiding een herkenbaar profiel.

Standaard 2

Bacheloropleiding

De opbouw van het programma is zodanig, dat studenten eerst een goede basis krijgen van verplichte cursussen, en zich vervolgens specialiseren aan de hand van verdiepings- en verbredingsvakken. De basis- en specialisatievakken richten zich, in toenemende mate van complexiteit, op de systematische thema's van de wijsbegeerte. Naast de wijsgerige vakken is voldoende ruimte voor vakken uit andere disciplines. De opleiding wordt afgesloten met een scriptie, die door studenten wordt geschreven in een scriptiewerkgroep. Het panel is van mening dat het curriculum een goede vertaling is van de eindtermen, resulterend in een samenhangend en opbouwend programma. Wel zou er meer aandacht mogen komen voor arbeidsmarktoriëntatie, vaardighedenonderwijs en het stimuleren van de studievoortgang.

Het docententeam voor deze en de twee andere opleidingen is zeer bekwaam en geëngageerd. Verder verwelkomt het panel het initiatief om voor de drie opleidingen ieder een vaardighedenmatrix op te stellen.

Masteropleiding (60 EC)

Het programma van de masteropleiding (60 EC) geeft veel ruimte aan de student voor eigen invulling. Er is een vrije keuzeruimte van 36 EC, en er is een ruim voldoende aanbod van goede cursussen om uit te kiezen. Studenten schrijven daarnaast een scriptie van 18 EC en participeren in een colloquium. Studenten waarderen deze vrijheid, en kiezen op basis hiervan bewust voor deze opleiding. Als zodanig is de vrijheid kenmerkend voor de opleiding. In de masteropleiding (60 EC) zal het tutoraat versterkt moeten worden, mede om de studierementen te verhogen.

Momenteel werkt de opleiding vier specialisaties uit, en het panel denkt dat het goed is dat studenten verplicht worden één van de specialisaties te kiezen. Dit garandeert grotere inhoudelijke verdieping voor alle studenten in het door hen gekozen deelgebied in de filosofie, waardoor zij met de juiste kennis en competenties beginnen aan de afstudeerfase, en sneller en gemiddeld op hoger niveau zullen afstuderen. Voor docenten betekent dit dat de begeleidingstijd kan verminderen. Los van deze aanbeveling is het panel van mening dat het curriculum een goede vertaling is van de eindtermen, waarmee studenten in staat zijn de beoogde leerresultaten te behalen.

Masteropleiding (120 EC)

De masteropleiding (120) bestaat uit 60 EC die aan de vakdiscipline wordt besteed, en 60 EC is voor de filosofie gericht op dit vakgebied. De kern van het cursorisch deel bestaat uit twee verplichte vakken van ieder 12 EC. Deze twee vakken zijn toegespitst op de niet-wijsgerige discipline: de sociale wetenschappen of de geesteswetenschappen. In het eerste semester kiezen de studenten ook een 12 EC vak of twee 6 EC vakken uit het aanbod van de masteropleiding (60 EC), maar moeten daarbij wel een vak kiezen dat aansluit bij de gekozen vakwetenschap.

Met deze opzet en inrichting van het curriculum worden studenten goed voorbereid op het daadwerkelijk integreren van de sociale- of geesteswetenschappen en de filosofie. Het panel is zeer tevreden met deze opzet, welke mede door de persoonlijke begeleiding goed functioneert.

Standaard 3

De bacheloropleiding valt onder de examencommissie van het College of Humanities (CoH), en de masteropleidingen onder de Graduate School of Humanities (GSH). De examencommissies functioneren op zich goed. Ze verzamelen de toetsdossiers voor cursussen, die een opmaat kunnen vormen voor het ontwikkelen van een toetsplan. Daarnaast voeren de examencommissies screenings van de scripties uit, en rapporteren over de uitkomsten daarvan. Het panel is evenwel een aantal onvolkomenheden tegengekomen, die voor de drie opleidingen tot het oordeel onvoldoende leiden.

De eerste onvolkomenheid is dat er van de door het panel geselecteerde scripties een behoorlijk aantal (tussen de 20 en 30%) beoordelingsformulieren onvindbaar bleken, waardoor het panel deze beoordelingen niet heeft kunnen verifiëren. De examencommissies zijn in hun screenings hetzelfde probleem tegengekomen, en hadden op dit punt harder aan de bel moeten trekken om de urgentie van het probleem kenbaar te maken.

Een volgend probleem is dat de beoordelingssystematiek van scripties een onafhankelijke en transparante beoordeling in de weg staat. Naast het feit dat er onder docenten (te) weinig steun is voor het gebruiken van het beoordelingsformulier, worden de oordelen van de scripties niet door twee beoordelaars onafhankelijk van elkaar gedaan, maar vullen deze het beoordelingsformulier gezamenlijk in.

Voor alle drie de opleidingen heeft het panel verder moeten vaststellen dat de beoordeling niet altijd consistent is, en dat de taalvaardigheid niet afdoende wordt meegewogen in de beoordeling, terwijl dit wel onderdeel van één van de eindtermen van iedere opleiding is. Het panel adviseert de drie

opleidingen twee werkelijk onafhankelijke beoordelaars per afstudeerwerkstuk in te zetten, en beoordelingsformulieren en –rubrics consistent te gebruiken.

Het panel vindt dat er momenteel een gebrek is aan een transparant, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk systeem van toetsen. Het zou goed zijn wanneer alle betrokkenen (docenten, opleidingscommissie, examencommissies en opleidingsmanagement, College of Humanities en Graduate School of Humanities) toewerken naar een gedeelde visie op een goed toetsbeleid, en dat men vervolgens de beschikbare instrumenten ook op een constructieve wijze inzet.

Hoewel het panel tot de conclusie komt dat standaard drie voor de bacheloropleiding Wijsbegeerte, de masteropleiding Filosofie (60 EC) en de masteropleiding Filosofie (120 EC) onvoldoende is, is het panel van mening dat de benoemde onvolkomenheden zeker binnen een termijn van twee jaar hersteld kunnen worden.

Standaard 4

Het panel heeft voor iedere opleiding tien eindwerken en de bijbehorende beoordelingsformulieren bestudeerd, en gesproken met alumni van de drie opleidingen.

Bacheloropleiding

De bachelorscripties waren van voldoende tot uitstekend niveau. Wel viel het panel met name bij deze scripties op dat er taalfouten in de scripties zaten die onvoldoende mee werden gewogen in het bepalen van het eindcijfer. Het panel is van oordeel dat studenten laten zien dat de beoogde leerresultaten voor de bacheloropleiding zijn behaald.

Masteropleiding (60 EC)

De scripties laten een divers beeld zien; sommige studenten presenteren net voldoende, en anderen leveren heel goede prestaties, waarin duidelijk zichtbaar is dat de filosofie goed is bezonken. Ook hier was in enkele gevallen te weinig aandacht besteed aan correct taalgebruik en de beoordeling daarvan. In de selectie was er één die volgens van het panel ten onrechte als voldoende is beoordeeld. Ook na het gesprek met de eerste beoordelaar blijft het panel bij dit standpunt. Voor de overige scripties geldt dat studenten aantonen dat ze de beoogde leerresultaten hebben behaald.

Masteropleiding (120 EC)

Met name de scripties uit de masteropleiding (120 EC) getuigen ervan dat de studenten een hoog eindniveau kunnen behalen, en dat zij daarbij de beoogde leerresultaten behalen. De scripties waren van voldoende en in enkele gevallen van goede tot uitstekende kwaliteit, en de studenten laten zien dat ze in staat zijn onderwerpen vanuit zowel de vakwetenschap als de wijsbegeerte te analyseren.

Het panel beoordeelt de Standaarden uit het Beoordelingskader voor de beperkte opleidingsbeoordeling als volgt:

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende
Standaard 3: Toetsing	onvoldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	voldoende

rde leerresultaten	onvoldoende voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende
<i>Masteropleiding Filosofie (120 EC)</i>	
Standaard 1: Beoogde leerresultaten	voldoende
Standaard 2: Onderwijsleeromgeving	goed
Toetsing	onvoldoende
Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten	voldoende
Algemeen eindoordeel	voldoende

De voorzitter en de secretaris van het panel verklaren hierbij dat alle panelleden kennis hebben genomen van dit rapport en instemmen met de hierin vastgestelde oordelen. Zij verklaren ook dat de beoordeling in onafhankelijkheid heeft plaatsgevonden.

Datum: 30 november 2017

Prof. dr. Bert van den Brink

Dr. Erwin van Rijswoud

BEHANDELING VAN DE STANDAARDEN UIT HET BEOORDELINGSKADER VOOR DE BEPERKTE OPLEIDINGSBEOORDELING

Context

De drie opleidingen die in dit rapport besproken worden, maken deel uit van de Faculteit der Geesteswetenschappen van de Universiteit van Amsterdam. De bacheloropleiding valt daarbinnen onder het College of Humanities (CoH), en de masteropleidingen onder de Graduate School of Humanities (GSH). De bacheloropleiding vormt een afzonderlijk cluster binnen het CoH, en samen met de research master Philosophy zijn de twee masteropleidingen een cluster in de GSH. Ieder cluster valt onder een opleidingsdirecteur afkomstig uit de afdeling Filosofie. Het CoH en GSH hebben ieder een eigen examencommissie, en de vier opleidingen Filosofie vallen onder één opleidingscommissie. De afdeling Filosofie levert de docenten van de opleidingen (daarnaast participeren docenten van andere faculteiten in de masteropleiding (120 EC)).

In 2012 is het onderwijs in de filosofie fors herzien en is onder andere de universitaire semesterstructuur aangepast naar 8-8-4: ieder semester bestaat uit twee blokken van acht weken waarin studenten twee cursussen tegelijk volgen, gevolgd door een cursus van vier weken. Verder is voor de bacheloropleiding gewerkt aan een verzwarend van het programma en het duidelijker aanbrengen van een cesuur tussen de basisstudie en de specialisatiefase. Momenteel wordt gewerkt aan een verkort traject voor studenten die Wijsbegeerte als tweede bachelorstudie willen volgen.

Standaard 1: Beoogde leerresultaten

De beoogde leerresultaten passen bij het niveau en de oriëntatie van de opleiding en zijn afgestemd op de verwachtingen van het beroepenveld en het vakgebied en op internationale eisen.

Toelichting:

De beoogde leerresultaten beschrijven aantoonbaar het niveau (associate degree, bachelor of master) zoals gedefinieerd in het Nederlands kwalificatieraamwerk en de oriëntatie (hbo of wo) van de opleiding. Ze sluiten bovendien aan bij de actuele eisen die vanuit het regionale, het nationale en het internationale perspectief door het beroepenveld en het vakgebied worden gesteld aan de inhoud van de opleiding. Voor zover van toepassing zijn de beoogde leerresultaten tevens in overeenstemming met relevante wet- en regelgeving.

Bevindingen

Bacheloropleiding

De bacheloropleiding Wijsbegeerte aan de UvA is een brede opleiding en heeft als kenmerkend profiel dat zij met name systematisch is georiënteerd. Dat wil zeggen dat veel aandacht wordt besteed aan de filosofische kerngebieden (logica, ethiek, politieke en sociale filosofie, cultuurfilosofie, metafysica, taalfilosofie, kentheorie en wetenschapsfilosofie) en minder aan de geschiedenis van de filosofie als eigenstandig onderwerp. De geschiedenis van de filosofie wordt vooral behandeld als onderdeel van de systematische vakken, en de student verwerft op dit vlak meer overzichtskennis.

De doelstellingen en eindtermen van de bacheloropleiding Wijsbegeerte zijn deels algemeen geformuleerd en betreffen de kennis en vaardigheden die iedere bachelorstudent aan de faculteit der geesteswetenschappen moet verwerven. Deze 11 eindtermen beschrijven op adequate wijze het academisch niveau van de opleiding, de academische vaardigheden, leervaardigheden en beroepsvaardigheden van de student. Inhoudelijk gezien is algemene eindterm vijf het meest relevant voor de opleiding: "de student heeft kennis van en inzicht in enkele specialistische onderdelen van het vakgebied van de opleiding en/of onderdelen van (andere) vakgebieden".

Naast de algemene eindtermen heeft de opleiding nog zeven opleidingsspecifieke eindtermen geformuleerd. Deze specificeren de te verwerven kennis per kerngebied (zoals die hierboven

uiteengezet zijn, opleidingsspecifieke eindterm twee), en de vakgebiedspecifieke vaardigheden (opleidingsspecifieke eindterm zeven: "De student beschikt over aantoonbare vaardigheden die essentieel zijn voor de beoefening van de vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte, te weten onderzoeksvaardigheden, lezen, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en debatteren, organiseren van eigen werk, beoordelen en reflecteren. Ook geeft de student er blijk van in correct schriftelijk en mondeling Nederlands verslag te kunnen leggen van deze leerresultaten.")

De ZER geeft naar tevredenheid van het panel aan hoe de eindtermen bijdragen aan het behalen van de Dublin-descriptoren kennis en inzicht, het toepassen van kennis en inzicht, oordeelsvorming, communicatie en leervaardigheden. Ook passen de eindtermen binnen het domeinspecifieke referentiekader. De bacheloropleiding zal binnenkort aan een herziening van de eindtermen werken.

Masteropleiding (60 EC)

De eindtermen voor de masteropleiding zijn vervat in eindtermen met betrekking tot het academische denk- en werkniveau voor alle masteropleidingen binnen de Faculteit der Geesteswetenschappen, en in vakspecifieke eindtermen. In de zelfevaluatie van de masteropleiding staat dat studenten grondige kennis van een zelfgekozen specialisme verwerven tegen de achtergrond van overzichtskennis van het vakgebied, zoals die tijdens de bacheloropleiding is verworven. Naast kennis van diverse systematische vakken, benadrukt de algemene eindterm dat de student "in staat is verschillende theoretische visies over een onderwerp waarin hij of zij gespecialiseerd is uiteen te zetten en daarover een eigen standpunt te bepalen" (Academische eindterm twee). De vakspecifieke eindtermen beschrijven de inhoudelijke kennis die de student heeft verworven en de analytische en academische vaardigheden die passen bij een filosofieopleiding op masterniveau.

In het academisch jaar 2017/2018 zijn wijzigingen ingevoerd in de eindtermen, en zowel de oude als de nieuwe eindtermen zijn aan het panel voorgelegd. De academische eindtermen zijn uitgebreid en de vakspecifieke eindtermen ingekort. In deze nieuwe formulering komen de Dublin-descriptoren duidelijk tot uitdrukking. De vakinhoudelijke eindtermen (beperkt tot twee) zijn gericht op het verbinden van wetenschappelijke kennis en inzichten met maatschappelijke vraagstukken, alsook met de relevante institutionele contexten. In de ZER wordt geschetst hoe de opleiding werkt aan enkele specialisaties binnen de opleiding. Deze worden in dit rapport in meer detail onder standaard twee besproken, maar hier is de opmerking op zijn plaats dat het goed zou zijn deze specialisaties in de toekomst ook in de eindtermen te laten terugkomen.

Evenals bij de bacheloropleiding zijn de oude en nieuwe eindtermen van de masteropleiding in lijn met de Dublin-descriptoren, en laten zij onder andere zien dat studenten voorbereid worden op een promotietraject. Het panel is van mening dat de huidige en toekomstige eindtermen passen bij het niveau en de oriëntatie van een masteropleiding filosofie.

Masteropleiding (120 EC)

De masteropleiding Filosofie (Wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied, voorts masteropleiding (120 EC)) aan de UvA richt zich op twee wetenschapsgebieden: de sociale wetenschappen en de geesteswetenschappen. Met deze twee richtingen profileert de opleiding zich heel duidelijk. Deze opleiding hanteert dezelfde academische en vakinhoudelijke eindtermen als de masteropleiding Filosofie (60 EC). Wat deze betreft zijn dan ook de opmerkingen van het panel bij de masteropleiding (60 EC) van toepassing: deze voldoen qua niveau en oriëntatie voor een masteropleiding Filosofie.

Daarbovenop heeft deze opleiding een aantal eindtermen op de specifieke domeinen (zogenoemde programma-specifieke eindtermen). De programma-specifieke eindtermen beschrijven de kennis die de student verkrijgt van de filosofie van het vakgebied, van de wijze waarop dit wetenschapsgebied in een sociale en politieke context functioneert, en geven aan dat de student ook inzicht heeft in een niet-wijsgerige discipline. Het panel vindt deze eindtermen passend, en ziet hier een duidelijke basis voor de integratie van de filosofie en de sociale dan wel geesteswetenschappen.

Opleidingsoverstijgende bevindingen

Bij het nagaan van de beoogde leerresultaten voor de bachelor- en masteropleidingen is het panel tot de conclusie gekomen dat deze zonder meer van voldoende niveau en oriëntatie zijn. Deze eindtermen bestaan uit vaste onderdelen die gelden voor alle studenten die een bachelor- of masteropleiding aan de Faculteit Geesteswetenschappen volgen, alsook onderdelen die meer specifiek voor de individuele opleidingen gelden.

Evenwel heeft het panel een punt dat voor verbetering vatbaar is. Het was voor het panel opvallend dat de eindtermen erg generiek zijn verwoord en niet duidelijk inzoomen op de inhoud van de opleidingen. Door het gebrek aan opleidingsspecifieke elementen lijken deze eindtermen te zijn opgesteld vanuit een centraal-bestuurlijk gezichtspunt. Dat betreft zowel de academische eindtermen, alsook de vakspecifieke delen. Hoewel de eindtermen dus zondermeer van toepassing zijn op de bachelor- en masteropleidingen, komt het opleidingsspecifieke karakter, inclusief de filosofische vaardigheden die een student moet hebben, niet duidelijk naar voren. Met name de eenjarige master mag zich explicieter profileren. De bacheloropleiding heeft een wat uitgebreider en specifiekere geheel van eindtermen en de masteropleiding (120 EC) heeft programmaspecifieke eindtermen. Deze laatste twee zijn daarmee herkenbaarder, maar ook deze opleidingen kunnen de eindtermen nog meer specificeren. Gelet op de huidige en toekomstige eindtermen denkt het panel dat het goed is om deze juist dichter op de opleidingen te formuleren. Dat is niet alleen goed voor de profilering naar buiten toe, maar ook voor de opbouw en uitwerking van de diverse curricula.

Overwegingen

De bacheloropleiding biedt de student een breed perspectief op de wijsbegeerte en richt zich daarbij voornamelijk op systematische gebieden; de geschiedenis van de wijsbegeerte komt aan bod als onderdeel van deze systematische vakken. De eindtermen zijn opgedeeld in algemene eindtermen en opleidingsspecifieke eindtermen. De eerstgenoemde zijn van toepassing op alle bacheloropleidingen binnen de Faculteit der Geesteswetenschappen, de tweede op de bacheloropleiding Wijsbegeerte specifiek.

De academische en vakspecifieke eindtermen van de masteropleiding Filosofie (60 EC) beschrijven volgens het panel op adequate wijze het niveau en de oriëntatie van de opleiding, en passen bij de doelstelling van de opleiding om studenten op een promotietraject of een beroep op academisch niveau voor te bereiden. De eindtermen voor de masteropleiding Filosofie (120 EC) bestaan uit academische, vakinhoudelijke en programma-specifieke eindtermen en de eerste twee zijn identiek aan de eindtermen voor de masteropleiding (60 EC). De programma-specifieke eindtermen beschrijven duidelijk hoe filosofie en vakdiscipline verweven worden in het mastertraject. Het panel is van mening dat voor de drie opleidingen de beoogde leerresultaten qua niveau, oriëntatie en aansluiting op het beroepenveld zonder meer voldoen. Ook passen ze binnen het domeinspecifieke referentiekader.

Voor de drie opleidingen als geheel, en de masteropleiding (60 EC) in het bijzonder, adviseert het panel om de eindtermen dichter op aard en inhoud van de opleiding te formuleren. Nu zijn ze van een zekere afstand geformuleerd en brengen daardoor het specifieke karakter van de opleiding in algemene termen tot uitdrukking. De herziene eindtermen voor de masteropleidingen, die ingaan in het academische jaar 2017-2018, gaan nog verder die generieke kant op. Het panel denkt dat het goed is om meer van de eigenheid van de opleidingen in de eindtermen te laten terugkomen, bijvoorbeeld door de recent geformuleerde specialisaties binnen de master ook terug te laten komen in de eindtermen. Ook kunnen de bij de filosofie passende vaardigheden meer tot uitdrukking komen. Het panel is verheugd met het gegeven dat de opleidingen daar ook actief mee bezig zijn of gaan.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 1 als 'voldoende'.

Standaard 2: Onderwijsleeromgeving

Het programma, de onderwijsleeromgeving en de kwaliteit van het docententeam maken het voor de instromende studenten mogelijk de beoogde leerresultaten te realiseren.

Toelichting:

De beoogde leerresultaten zijn adequaat vertaald in leerdoelen van (onderdelen van) het programma. Hierbij wordt rekening gehouden met de diversiteit van de toegelaten studenten. De docenten zijn zowel inhoudelijk als didactisch voldoende deskundig om de opleiding te verzorgen en geven begeleiding. De onderwijsleeromgeving bevordert dat studenten op actieve wijze deelnemen aan de vormgeving van het eigen leerproces (student-centred).

Bevindingen

Bacheloropleiding

De bacheloropleiding Wijsbegeerte kent een duidelijke structuur, waarin door studenten eerst aan de basis wordt gewerkt en ze gaandeweg meer verdieping opzoeken. Het eerste jaar en een deel van het tweede jaar is volledig ingevuld met verplichte vakken (in totaal 90 EC van de opleiding), die niet alleen de praktische en theoretische filosofie in opbouwende complexiteit behandelen, maar ook thematische en historische perspectieven introduceren. Naast de inhoudelijke wijsgerige vakken is er in semester 1 en 2 ook aandacht voor wetenschappelijk schrijven en onderzoeksvaardigheden.

Het tweede studiejaar begint met de thematische vakken Wetenschapsfilosofie en Tekst, context en debat. In Tekst, context en debat lezen studenten een klassieke filosofische tekst, die zij in de historische context leren plaatsen en die zij vervolgens in verband brengen met hedendaagse filosofische debatten. Het vak wordt afgesloten met een substantiële schrijfp opdracht, waarmee studenten hun schrijf- en onderzoeksvaardigheden verder ontwikkelen.

In het tweede semester van het tweede studiejaar begint de specialisatiefase en krijgen de studenten meer vrijheid in het kiezen van verdiepings-, verbredings- en keuzevakken. Het wordt afgesloten met het filosofisch practicum, waarin de buitenuniversitaire kant van de wijsbegeerte aandacht krijgt (zoals bestuur, de kunsten en onderwijs).

Het derde studiejaar staat geheel in het teken van verdiepings- en verbredingsvakken, keuzevakken en het schrijven van de scriptie van 12 EC. De scriptie wordt geschreven in een scriptietraject. Eerst is er een verdiepingsvak (6 EC) gericht op het schrijven van de scriptie, vervolgens werken de studenten in een scriptiewerkgroep aan hun scriptie. Er worden scriptietrajecten aangeboden voor zeven klassieke subdisciplines in de filosofie, te weten: ethiek, politieke/sociale filosofie, cultuurfilosofie/esthetica, metafysica, wetenschapsfilosofie, logica en taalfilosofie.

Het panel ziet dat er met deze opbouw een duidelijke vertaling is van de beoogde leerresultaten naar een samenhangend curriculum. Dat blijkt niet alleen uit de ZER, maar ook uit de gesprekken met docenten en studenten, alsook uit de bestudeerde vakken. De systematische vakken krijgen ruim voldoende aandacht en de studenten krijgen voldoende mogelijkheden om de eigen interesses te volgen. In totaal biedt de bacheloropleiding een keuzeruimte van 42 EC, waarvan minstens 18 EC met niet-wijsgerige vakken ingevuld moeten worden. Dat kunnen losse vakken zijn, maar studenten kunnen ook een minor volgen, stage lopen of in het buitenland studeren. Het tutoraat kan studenten

hierin begeleiden. Het scriptietraject biedt de studenten een goede structuur om, onder begeleiding van een docent, samen met andere studenten te werken aan een scriptie die past binnen de thema's van de wijsbegeerte. Het panel is dan ook tevreden met dit programma.

Masteropleiding (60 EC)

Een belangrijke ontwikkeling in de masteropleiding Filosofie (60 EC) is het stroomlijnen van de tweetaligheid van het programma: studenten kunnen in een vroeg stadium de voorkeurstaal Nederlands of Engels kiezen en dienen in deze taal de scriptie te schrijven. Dit maakt het mogelijk om internationale en Nederlandse studenten samen in hetzelfde programma te laten participeren. Daarnaast nemen studenten van verwante opleidingen (zoals de masteropleiding (120 EC), de research master en de master Logic) deel aan onderdelen van het master 60 EC programma. Tot slot werkt de opleiding aan een viertal specialisaties; die worden hieronder verder besproken.

In de huidige opzet van de master Filosofie (60 EC) krijgen studenten veel vrijheid om hun eigen curriculum samen te stellen. Studenten kiezen 36 EC aan vakken uit het ruime aanbod van de opleiding, participeren in een colloquium van 6 EC, en schrijven een masterscriptie van 18 EC. Tijdens het colloquium werken studenten een eerste onderwerp voor hun scriptie uit, dat ze tijdens een afsluitend scriptiefestival presenteren. Volgens de ZER krijgen de studenten aan het einde van het colloquium een scriptiebegeleider toegewezen.

Vooralsnog kunnen studenten in feite zelf hun mastertraject invullen; er is geen voorgeschreven traject of route voor specialisaties. Het panel heeft van studenten begrepen dat dit één van de kenmerkende aspecten van de master Filosofie aan de UvA is waar studenten door aangetrokken worden. In die zin is de opbouw van het masteronderwijs aantrekkelijk en onderscheidend binnen de Nederlandse context. Het vakkenaanbod waar studenten uit kunnen kiezen is breed en uitdagend. Het panel heeft veel waardering voor de inhoudelijke kwaliteit van het onderwijsaanbod.

De opleidingsdirecteur overweegt om meer structuur aan te brengen, mede om de studierendementen te verhogen¹, en het onderwijs qua organisatie ook beter planbaar te maken. In de ZER wordt toegelicht dat er gewerkt wordt aan het formuleren van specialisaties binnen de masteropleiding. Deze zijn:

1. Ethics, politics, and society (ethiek en haar geschiedenis, politieke filosofie, sociale filosofie, filosofie van ras en gender, kritische theorie, filosofie van de sociale en geesteswetenschappen);
2. Art, culture, and critique (aesthetica, cultuurfilosofie, kritische theorie, continentale filosofie, fenomenologie, poststructuralisme);
3. Language, logic, mind, and metaphysics (taalfilosofie en semantiek, formele en filosofische logica, epistemologie, ontologie en metafysica, filosofie van de geest, filosofie van de wiskunde);
4. Science, humanities, technology, and society (geschiedenis en filosofie van wetenschap en techniek, filosofie van de sociale en geesteswetenschappen, de publieke rol van wetenschap, filosofie van ras en gender).

Deze vier specialisaties weerspiegelen de aan de UvA behandelde stromingen in de systematische filosofie. Net als in de bacheloropleiding is de geschiedenis van de filosofie hierin geen eigenstandig thema. Naar het panel heeft begrepen, zijn de vier specialisaties geformuleerd op basis van de clusters van vakken die studenten zelf kiezen, niet primair op basis van de (onderzoeks)interesse van de opleiding of staf.

Het panel heeft de huidige keuzevrijheid van studenten en het toekomstig aanbod van de specialisaties besproken met het opleidingsmanagement, de opleidingscommissie (OC), docenten en studenten. Alle partijen hechten aan de vrijheid om de masteropleiding door de studenten zelf te

---

¹ De ZER's van de opleidingen vermelden geen instroom- of rendementscijfers, maar uit de gesprekken blijkt dat de rendementen omhoog kunnen en moeten.

laten invullen. Het panel benadrukt dat wanneer studenten geen inhoudelijke en didactische opbouw van vakken wordt geboden, zij het risico lopen met relatief weinig gerichte, inhoudelijke voorbereiding aan de scriptie te beginnen. Dat kan lastig zijn voor de student (die zich in een laat stadium moet verdiepen in een relatief nieuwe discipline binnen de filosofie), maar ook voor de docent (die op inhoudelijk vlak de student meer moet begeleiden dan wanneer deze inhoudelijk gevorderd is).

Het panel verwelkomt dan ook de beslissing van de opleiding om vier specialisaties te definiëren. Op deze manier wordt studenten een handreiking geboden om focus aan te brengen en meer diepgang te bereiken. De tendens onder docenten en studenten leek te zijn dat specialisaties aangeboden dienen te worden zonder dat een keuze voor één van hen verplicht wordt. Het panel stelt daar tegenover dat een verplichte keuze voor één van de specialisaties een vorm van organisatie is waar studenten en docenten op masterniveau van zullen profiteren. Dit bevordert grotere inhoudelijke verdieping voor alle studenten in het door hen gekozen deelgebied in de filosofie, waardoor zij met de juiste kennis en competenties beginnen aan de afstudeerfase, en sneller en gemiddeld op hoger niveau zullen afstuderen.

Masteropleiding (120 EC)

De masteropleiding filosofie (120 EC) bestaat uit twee delen; 60 EC wordt besteed aan een niet-wijsgerige studie en 60 EC aan het wijsgerige deel, dat gericht is op verbinding met de vakdiscipline. De student moet dan ook aan de instroomeisen voor de wijsgerige en de vakdisciplinaire master voldoen. Voor de wijsgerige component voldoet een bacheloropleiding in een van de sociale of geesteswetenschappen, met daarin een minor Wijsbegeerte en een vak wetenschapsfilosofie. Studenten met een bachelor Wijsbegeerte kunnen ook instromen, maar dan moeten ze ook gekwalificeerd zijn voor toelating tot een masteropleiding in de sociale of geesteswetenschappen.

De kern van het cursorisch deel van het filosofiedeel van de masteropleiding bestaat uit twee verplichte vakken van ieder 12 EC. Deze twee vakken zijn toegespitst op de niet-wijsgerige discipline, namelijk de sociale wetenschappen of de geesteswetenschappen. In het eerste semester kiezen de studenten ook een 12 EC vak uit het aanbod van de masteropleiding (60 EC) maar moeten daarbij wel een vak kiezen dat aansluit bij de gekozen vakwetenschap. In het traject Filosofie van de sociale wetenschappen betekent dit dat de studenten vakken kiezen op het terrein van de politieke filosofie, de sociale filosofie, de ethiek en de wetenschapsfilosofie. Studenten die het traject Filosofie van de geesteswetenschappen volgen, hebben daarnaast ook de keuze uit vakken op het gebied van de cultuurfilosofie en de esthetica.

Daarna nemen studenten samen met de studenten van de 60 EC opleiding deel aan het colloquium. De studenten van de masteropleiding (120 EC) stellen zelf een literatuurpakket samen dat aansluit bij het door hen gekozen wetenschapsgebied. Daarmee een start wordt gemaakt met het integreren van de wijsgerige en niet-wijsgerige delen.

Met deze opzet en inrichting van het curriculum worden studenten goed voorbereid op het daadwerkelijk integreren van de sociale- of geesteswetenschappen en de filosofie. Het panel is zeer tevreden met deze opzet, die mede door de intensieve persoonlijke begeleiding goed functioneert. Studenten beamen dat. In de ogen van het panel is daarmee een goede onderwijsleeromgeving gecreëerd, die een verwerkelijking van de beoogde leerresultaten sterk ondersteunt.

Het panel heeft wel wat zorgen over de formele organisatie van de scriptie, in het bijzonder de wijze waarop de wijsgerige en niet wijsgerige scripties in elkaar grijpen. De sociale of geesteswetenschappelijke opleidingen lijken niet veel rekening te houden met de wijsgerige opdracht die studenten van de masteropleiding (120 EC) hebben, en dat resulteert in soms bevreemdende situaties. Zo is het panel vaak zeer goede scripties tegengekomen die voor zowel de vakdiscipline als de filosofie zijn geschreven, en dan per hoofdstuk aangeven welke begeleider welk hoofdstuk moet beoordelen. Het panel is van mening dat hiermee een kernelement van de masteropleiding (120 EC), te weten de integratie van de vakwetenschap en de filosofie, enigszins tekort wordt

gedaan. Studenten slagen op zich goed in die integratie, maar eerder ondanks dan dankzij de samenwerking tussen opleidingen. Het zou goed zijn wanneer de betrokken examencommissies, faculteiten en *graduate schools* meer begrip voor deze bijzondere en goede opleiding stimuleren, en in het belang van de student onderlinge afstemming bevorderen.

Vaardighedenonderwijs

In de informatie over de cursussen komt naar voren welke vaardigheden geoefend worden. In de bespreking met de opleidingen is gebleken dat er nu voorinvesteringsgelden van de faculteit gebruikt zullen worden om een vaardighedenmatrix te ontwikkelen. Het panel denkt dat dit een wijze en welkome investering is.

Een onderdeel dat meer aandacht mag krijgen in het vaardighedenonderwijs is arbeidsmarktoriëntatie. Dat is nu één van de keuzevakken in de masteropleiding (60 EC), maar zou wat het panel betreft een verplicht onderdeel in alle drie de opleidingen mogen zijn. Studenten geven zelf aan dat ze een stage missen, en de vergrote aandacht voor het filosofisch practicum en publieksfilosofie zijn in dit opzicht belangrijke en waardevolle initiatieven om de student meer bekend te maken met het beroepenveld.

Uit de reacties van studenten blijkt verder dat er een aantal aspecten zijn waar het vaardighedenonderwijs meer expliciet aandacht aan mag besteden, zoals de feedback bij presentatievaardigheden, communicatie naar een niet-academisch publiek en samenwerking. Deze zaken zijn in de eindtermen van de drie opleidingen wel benoemd als te verwerven vaardigheden, maar in het curriculum is nog te onduidelijk hoe hier aandacht aan wordt besteed. De te ontwikkelen vaardighedenmatrix op curriculumniveau wordt dan ook door het panel verwelkomd.

Docentteam

Het panel heeft uitgebreide gesprekken gehad met de staf van de drie opleidingen. Deze staf is erg internationaal en inhoudelijk zeer competent: het zijn actieve onderzoekers die in hun onderwijs een duidelijke verbinding tussen onderzoek en onderwijs weten te leggen. Ongeveer een derde van de stafleden is vrouw. Alle examinatoren zijn in principe gepromoveerd en in het bezit van een BKO; docenten die niet aan één van deze voorwaarden voldoen mogen alleen op voordracht van de opleidingsdirecteur en na instemming van de examencommissie als examinator optreden, of moeten onder verantwoordelijkheid van een senior docent werken.

In de ZER en tijdens de panelgesprekken werd een aantal uitdagingen voor het docentteam genoemd: de druk op de staf in het eerste studiejaar van de bacheloropleiding vanwege de grote studentaantallen, het vervangen van docenten die vanwege onderzoeksprojecten minder onderwijs geven door tijdelijke docenten zonder onderzoekstijd, en niet in de laatste plaats de hoge werkdruk. Het panel heeft begrepen dat er ten tijde van de visitatie een onderzoek liep naar de werkdruk. Het panel heeft van het opleidingsmanagement een toelichting gekregen over het aantal beschikbare uren per cursus en scriptie. Kijkend naar andere universiteiten waar filosofieonderwijs wordt verzorgd, is het panel van mening dat met name de urenbedeling voor cursussen aan de krappe kant is.

Meer nog dan de effecten die de objectieve en subjectieve werkdruk heeft op docenten, maakt het panel zich zorgen over de effecten van de waargenomen werkdruk op de bachelor- en (60 EC) masterstudenten. Van studenten uit de masteropleiding 60 EC heeft het panel gehoord dat ze, uit zorgen over de werkdruk van de docenten, minder feedback vragen dan ze zouden willen, of accepteren dat deze pas veel later komt. De studenten internaliseren kortom het werkdrukprobleem van de docenten en passen zich daarop aan. Het panel vindt dit zeer onwenselijk omdat de studeerbaarheid zo in het gedrang komt, en beveelt de faculteit en de betrokken onderwijsinstututen aan om samen met de opleidingen naar een oplossing van dit probleem te werken. Daarbij moet opgemerkt worden dat de oplossing niet alleen hoeft te liggen in het alloceren van meer uren of geld, maar ook in het efficiënter organiseren van het onderwijs. De specialisaties in de masteropleiding

(60 EC) kunnen daarbij helpen: ze stroomlijnen de inschrijving en planning van cursussen en studenten zijn door de specialisaties inhoudelijk beter voorbereid, wat de begeleidingslast verkleint.

Opleidingscommissie

De drie opleidingen hebben één opleidingscommissie (OC), die wordt voorgezeten door een studentlid. De OC is ook verantwoordelijk voor de research master Philosophy. Uit het gesprek met het panel is gebleken dat de OC zich bewust is van haar (wettelijke) taken, en gemotiveerd is om de kwaliteit van het onderwijs te vergroten. Sinds kort werken docenten en studenten in koppels aan specifieke onderwerpen, zoals de nieuwe wetgeving, de cursusevaluaties en de bekendheid van de OC.

Desalniettemin kan de OC haar taken soms niet naar behoren uitvoeren. Zo was er in het academisch jaar 2015-2016 regelmatig geen quorum vanwege de afwezigheid van docenten en kon er niet gestemd worden. Dit punt heeft de aandacht van de OC, en de docenten zijn ook gemotiveerd om hieraan te werken. De urencompensatie is met 30 uur per jaar echter veel te laag om alle werkzaamheden van de OC voor de vier opleidingen te kunnen vervullen. Het panel vraagt de faculteit om aandacht voor dit dringende probleem. Een andere uitdaging voor de OC is het digitale cursusevaluatiesysteem UvA Q. De respons is dermate laag dat de OC vaak onvoldoende informatie heeft om het onderwijs goed te evalueren. De OC heeft bezwaren geuit tegen dit systeem en is hier naar de eigen indruk onvoldoende in gehoord. Het faculteits- en universiteitsbestuur dienen dit signaal serieuzer te nemen, aangezien onbetrouwbare evaluaties de kwaliteitszorg ondermijnen.

Studiebegeleiding

Voor alle studenten van de drie filosofische opleidingen is er een eigen studieadviseur, die de opleidingen en relevante regelingen goed kent. Deze studieadviseur is voor individuele vragen en problemen van studenten; voor organisatorische en administratieve ondersteuning is er een studieloopbaancoördinator.

In de drie opleidingen is er verder een tutoraat, dat studenten individueel en groepsgewijs begeleidt in studiegerelateerde vragen, zoals het bieden van ondersteuning in de studieplanning. Vanaf het academisch jaar 2017/2018 wordt in de bacheloropleiding het tutoraat gekoppeld aan het vak Tekst, context en debat. In de beide masteropleidingen speelt de mastercoördinator per opleiding een belangrijke rol in het begeleiden van studenten. Vanwege het aantal studenten in de masteropleiding (60 EC) kan deze niet alle studenten individueel begeleiden. Met ingang van studiejaar 2017-2018 wordt het tutoraat versterkt, en komt er ook meer aandacht vanuit het tutoraat op de scriptievoortgang en het verhogen van de studierendementen. In de masteropleiding (120 EC) is er, vanwege het kleine aantal studenten, veel tijd voor begeleiding en tutoraat. Gelet op de complexe planning van de masteropleiding (120 EC) is dat van grote waarde. Over het algemeen zijn de studenten en docenten erg tevreden met de wijze waarop het tutoraat loopt, inclusief de oriëntatiemiddagen die georganiseerd worden. Het panel complimenteert de opleidingen hiermee.

In het kader van studiebegeleiding heeft het panel met de bachelor examencommissie over het bindend studieadvies (BSA) gesproken. De grens voor het kunnen voorzetten van de studie ligt op 48 EC in het eerste studiejaar. Maar omdat studenten met een negatief BSA vaak dispensatie aanvragen en krijgen op basis van het argument dat ze persoonlijk geschikt zijn voor de studie, of dat er persoonlijke omstandigheden meespelen, gaan veel studenten door met de studie terwijl ze onder de BSA-grens vallen. De examencommissie voor de bacheloropleiding, die de dispensaties verleent, ziet dat deze studenten vervolgens een moeilijke studievoortgang hebben. De examencommissie is daarom van plan om de BSA-norm strikter toe te passen en minder dispensaties te verlenen. Het panel denkt dat dit zowel voor de individuele student als de kwaliteit van de opleiding een noodzakelijke stap is.

Het panel heeft gezien dat er enkele knelpunten spelen rond de scriptiebegeleiding in de masteropleiding (60 EC). Als onderdeel van de scriptiebegeleiding volgen studenten in deze opleiding een colloquium. Studenten van beide masteropleidingen met wie het panel heeft gesproken zijn

tevreden over het colloquium. Het helpt ze goed op weg, en het is een belangrijk element in de begeleiding van studenten. Daarna, wanneer de scriptietrajecten starten, zijn de studenten van de masteropleiding (60 EC) echter op zichzelf teruggeworpen. Ook moeten studenten naar eigen zeggen soms taken ter hand nemen die eigenlijk bij de opleiding liggen, zoals het zoeken van een tweede beoordelaar. Dit wordt overigens weersproken door de ZER en docenten. Daarnaast komen sommige buitenlandse studenten aan het einde van de masteropleiding in de knel met deadlines, wanneer ze bijvoorbeeld op formaliteiten moeten wachten en daardoor onverwacht langer in Nederland moeten blijven. Op basis van de gesprekken met studenten adviseert het panel de opleiding om het scriptietraject in aansluiting op het colloquium van week tot week duidelijk te structureren en het stellen van heldere deadlines voor studenten en begeleiders daarbij niet te schuwen.

Overwegingen

Het panel is van mening dat de drie opleidingen ieder de beoogde leerresultaten duidelijk vertalen in afzonderlijke curricula. Deze zijn voor de studenten herkenbaar en aantrekkelijk, en de kwaliteit van de docenten, het programma en de onderwijsleeromgeving stellen studenten van de drie opleidingen in staat om de beoogde leerresultaten te behalen.

Er zijn enkele algemene zaken die aandacht vragen. De hoge werkdruk onder docenten is een prangend probleem. De urenbedeling voor cursorisch onderwijs is volgens de commissie in vergelijking met andere opleidingen in den lande aan de krappe kant, net als de uren die docenten voor commissiewerk krijgen. Niet alleen docenten maar ook studenten klagen hierover. De situatie dat studenten van met name de masteropleiding (60 EC) vertraging van en gebrekkige begeleiding bij het afstudeertraject accepteren uit begrip voor de hoge werkdruk van docenten, wijst op een onwenselijke situatie. Een tweede aandachtspunt is de opbouw van het vaardighedenonderwijs. De opleidingen zijn bezig met de ontwikkeling van een meer expliciete vaardighedenlijn. Het panel vindt dit een waardevolle investering, zeker voor wat betreft taalvaardigheid. Tot slot zijn de signalen van de OC dat ze haar taken niet goed uit kan voeren vanwege tekortkomingen in de evaluatiesystematiek een punt van zorg. Het panel adviseert OC en het opleidingsmanagement hierover het gesprek aan te gaan.

Bacheloropleiding

Het panel is van mening dat de bacheloropleiding Wijsbegeerte degelijk in elkaar zit. Er is een duidelijke opbouw rondom de systematische vakken en er is een goede balans tussen verplichte basisvakken, specialisatie- en verdiepingsvakken, en keuzevakken. Een goed voorbeeld van een integrerend vak in het tweede jaar is het vak 'Tekst, context en debat', waarin verschillende aspecten van de wijsbegeerte en de context van de besproken teksten geïntegreerd aan bod komen. Er zou wel meer aandacht voor het beroepenveld mogen komen, bijvoorbeeld in het nieuwe vak Publieksfilosofie of via een stage; arbeidsmarktorientatie komt nu alleen bij het Filosofisch practicum aan bod. Voorts kunnen de studierendementen worden bevorderd door het bindend studieadvies strikter toe te passen. Het panel beoordeelt de onderwijsleeromgeving als voldoende.

Masteropleiding (60 EC)

De vrijheid om de masteropleiding (60 EC) individueel in te richten wordt erg gewaardeerd door studenten en docenten en wordt gezien als een onderscheidend kenmerk van de opleiding. Tegelijkertijd ziet het panel een aantal nadelen die met de grote keuzevrijheid gepaard gaan: de studierendementen zijn aan de lage kant en gedurende de masteropleiding wordt nog niet consistent toegewerkt naar een duidelijke specialisatie van de student. De keuze voor een scriptieonderwerp staat nog tamelijk los van het voortraject in de opleiding. Dit gaat hier en daar ten koste van de diepgang van de eindwerken en het vraagt veel van docenten, die in de begeleiding deficiënties moeten adresseren, wat weer hun werkdruk verhoogt. Ook is de grote keuzevrijheid een organisatorische uitdaging voor de opleiding en de docent. Het verheugt het panel dat studenten en docenten zich goed bewust zijn van de onderliggende problemen, en de contouren van een oplossing hebben geformuleerd met het uitdenken van vier specialisaties voor dit programma.

Het panel is voorstander van het idee dat de opleiding vier heldere specialisaties ontwikkelt, om de hierboven beschreven problemen het hoofd te bieden. Deze vier specialisaties zijn momenteel geformuleerd op basis van clusters van veel gekozen cursussen. Het panel is van mening dat de opleiding hier nog wat sturender mag zijn en keuze voor een van de specialisaties verplicht mag stellen. Goed doordachte specialisaties waaruit de student er één dient te kiezen, zullen studenten en docenten ondersteunen in het volgen en verzorgen van een kwalitatief hoogstaande en efficiënt georganiseerde masteropleiding.

Tot slot merkt het panel op dat het koppelen van een begeleider en tweede beoordelaar bij een scriptie nu nog teveel lijkt af te hangen van het initiatief van de student, en dat deadlines in het afstudeertraject door verschillende redenen niet worden gehaald. Het is van belang deze aspecten van het afstudeertraject beter te stroomlijnen.

Het panel beoordeelt deze opleiding als voldoende, en ziet met de voorgenomen specialisaties de toekomst met vertrouwen tegemoet.

Masteropleiding (120 EC)

De masteropleiding filosofie van een bepaald wetenschapsgebied kent een duidelijke focus op de sociale en geesteswetenschappen. De opleiding stimuleert de integratie van de filosofie en een vakwetenschap, zowel in de begeleiding van studenten als in het curriculum dat ze volgen. 60 EC van de opleiding volgen studenten binnen de niet-wijsgerige master. Het cursorisch deel van de 60 EC die studenten aan de wijsbegeerte besteden is gericht op de wijsgerige verdieping van één van de twee niet-wijsgerige disciplines. Dit biedt een goede opmaat voor een gedegen integratie van de wijsgerige en niet-wijsgerige delen van de scriptie. Studenten en wijsgerige begeleiders tonen zich daarbij zeer kundig en geëngageerd. De vormgeving van de scriptie verdient meer afstemming tussen de wijsgerige en vakdisciplinaire begeleiders. Het panel beveelt aan dat de verschillende opleidingen de vormgeving en beoordeling van de scripties meer dan nu het geval is met elkaar afstemmen, zodat de student duidelijkere kaders heeft waarbinnen de opleiding kan worden afgerond. Ondanks dit verbeterpunt vindt het panel dat deze opleiding wordt gekenmerkt door een opmerkelijk sterke en stimulerende onderwijsleeromgeving en als 'goed' beoordeeld moet worden.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 2 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 2 als 'goed'.

Standaard 3: Toetsing

De opleiding beschikt over een adequaat systeem van toetsing.

Toelichting:

De beoordeling is valide, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk. De eisen zijn helder voor de studenten. De kwaliteit van de tentaminering en examinering wordt voldoende gewaarborgd en voldoet aan de wettelijke deugdelijkheidsvereisten. De toetsen ondersteunen het eigen leerproces van de student.

Bevindingen

In voorbereiding op het visitatiebezoek heeft het panel naast de ZER ook andere documenten bestudeerd die verband houden met toetsing, zoals de beoordelingsformulieren en de scripties. Op basis hiervan heeft het panel eerste indrukken gevormd, die tijdens het visitatiebezoek verder zijn besproken met diverse geledingen, zoals docenten, de examencommissies en de opleidingscommissie. Op het vlak van toetsing heeft het panel een aantal onvolkomenheden

aangetroffen, die opgaan voor de drie individuele opleidingen. Deze worden hier dan ook gezamenlijk besproken.

De eerste onvolkomenheid is dat de opleidingen niet alle beoordelingsformulieren behorende bij de door het panel geselecteerde scripties hebben kunnen aanleveren. Op meerdere momenten is daar tijdens de voorbereiding van het visitatiebezoek contact met de opleidingen over geweest, en het panel waardeert de inzet die in deze fase gedaan is om alle beoordelingsformulieren boven tafel te krijgen. Evenwel is hier een gemis gebleven; van de bacheloropleiding ontbraken uiteindelijk 30% van de officiële beoordelingsformulieren, van de masteropleiding (60 EC) was dat 20%, en van de masteropleiding (120 EC) eveneens 30%. Daarmee heeft het panel voor een aanzienlijk deel van de geselecteerde scripties niet afdoende kunnen verifiëren of de beoordeling deugdelijk en transparant is verlopen.

Het panel heeft hier met de opleidingen en de examencommissies uitgebreid over gesproken en was enigszins verbaasd toen bleek dat de examencommissies bij eerdere screenings (de bacheloropleiding was in 2016 gescreend, de masteropleiding (60 EC) in februari 2017) vergelijkbare problemen heeft geconstateerd: zo'n 25% van de beoordelingsformulieren zou niet beschikbaar zijn geweest. Ondanks deze eerdere bevindingen is de opleiding er niet in geslaagd om in de tijd tussen de screening van de examencommissies en het visitatiebezoek de ontbrekende beoordelingsformulieren te vinden. Ook bespreekt de ZER deze eerdere bevindingen niet. De examencommissies, die op zich goed functioneren, hadden op dit punt harder aan de bel moeten trekken om de urgentie van het probleem kenbaar te maken.

Uit gesprekken met docenten en verantwoordelijken blijkt dat een deel van het probleem in de systematiek van archiveren zit. Het indienen van het eindcijfer van de scriptie staat los van het indienen van het beoordelingsformulier. De opleiding erkent dat het beter zou zijn wanneer er meer toezicht op het indienen is, alsook wanneer de docenten deze stap gaan zien als een vast onderdeel van het beoordelen. Een verbeteringsslag is ingezet met behulp van geautomatiseerde e-mails en rappels voor het aanleveren van de beoordelingsformulieren, maar dit is als maatregel op zich onvoldoende om het probleem te verhelpen

Verwant aan het probleem met het archiveren van de beoordelingsformulieren is de wijze waarop de beoordeling plaatsvindt; met name de afwezigheid van een tweede, onafhankelijke beoordelaar is een punt van zorg. In de bacheloropleiding Wijsbegeerte is er alleen bij de laagst en hoogst beoordeelde scripties (eindcijfer 6 of 9) van de scriptiegroep een tweede beoordelaar. Bij de masteropleiding (60 EC) en masteropleiding (120 EC) wordt de beoordeling wel door twee beoordelaars gedaan, maar is het niet mogelijk om de onafhankelijkheid van de beoordeling te verifiëren. De beoordelaars vullen namelijk gezamenlijk en pas na de mondelinge verdediging één beoordelingsformulier in. Daardoor wordt het onafhankelijk oordeel van de beoordelaars niet zichtbaar. Bovendien is de beoordeling van het schriftelijk werkstuk niet onafhankelijk van de mondelinge verdediging. Het panel moet op basis van deze bevindingen concluderen dat de beoordelingen van de scripties in de bachelor- en masteropleidingen niet transparant en betrouwbaar zijn.

Bij de drie opleidingen heeft het panel verder moeten vaststellen dat de beoordeling niet altijd consistent is. Er is sprake van soms aanzienlijke verschillen tussen de gegeven beoordeling en wat het panel gepast achtte; bovendien krijgen scripties van vergelijkbare kwaliteit binnen de opleidingen volgens het panel niet altijd een vergelijkbaar oordeel. Hieruit blijkt voor het panel dat er sprake is van onvoldoende ijking tussen beoordelaars. Het panel adviseert de drie opleidingen te komen tot de inzet per afstudeerwerkstuk van twee werkelijk onafhankelijke beoordelaars en het consistente gebruik van beoordelingsformulieren en –rubrics.

Het panel heeft deze bevindingen besproken met de docenten, de examencommissies en het opleidingsmanagement. Daaruit bleek dat de huidige beoordelingsformulieren pas enkele jaren in gebruik zijn, en dat niet alle docenten de meerwaarde van het invullen inzien. Ook het hebben van

twee beoordelaars die los van elkaar en voor de mondelinge verdediging een beoordelingsformulier invullen, kreeg geen weerklank bij de docenten. Er bestaat onder de docenten een gebrekkig begrip van de noodzaak van onafhankelijk tot stand gekomen en transparante verslaglegging van oordelen. Vaak werd gesteld dat de student er in dit late stadium niet op zit te wachten. Er leek weinig begrip voor de behoefte van examen- en beroepscommissies alsmede visitatiepanels om inzicht te verkrijgen in de wijze waarop beoordelingen tot stand komen. In de ogen van het panel geeft dit blijk van een gebrekkige kwaliteitscultuur rond toetsing. De kwaliteitsborging van de toetsing dient te steunen op een transparant, betrouwbaar en voldoende onafhankelijk systeem van toetsen, en daar is momenteel geen sprake van. Het panel adviseert de examencommissies om hier met het opleidingsmanagement en de docenten over in gesprek te gaan.

Een ander punt waar het panel verbetering noodzakelijk acht, is het toetsen op taalvaardigheid. De bachelor- en de masteropleidingen hebben, zoals mag worden verwacht, de schrijfvaardigheden van de studenten in de eindtermen verwerkt. De bachelorstudent "is in staat om op een academisch niveau in schriftelijke en mondelinge vorm informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek van aankomende specialisten op het vakgebied van de opleiding" (Algemene eindterm 3). En de masterstudent "heeft de vaardigheid om onderzoek op het vakgebied uit te voeren en daarover te rapporteren op een wijze die voldoet aan de gebruikelijke disciplinaire normen" (Vakspecifieke eindterm 5). Bij het lezen van de scripties en de beoordelingsformulieren kwam het panel tot de slotsom dat hier niet adequaat op wordt getoetst: bij veel scripties die een fors aantal grammaticale en spellingsproblemen hadden, werd dit punt zonder veel commentaar als voldoende aangemerkt. Eén scriptie was (mede) door taal- en organisatieproblemen dermate onleesbaar, dat het panel oordeelt dat ten onrechte een voldoende is gegeven. Het panel heeft hierover met de begeleider en eerste beoordelaar gesproken en werd daardoor in zijn oordeel bevestigd (zie standaard vier).

In tegenstelling tot de bovenstaande zorgpunten is het panel te spreken over het beleid met betrekking tot de toetsdossiers. Sinds enkele jaren is het de bedoeling dat docenten een toetsdossier aanleveren van hun cursus, dat ingezien kan worden door de examencommissie. In dat dossier zitten de cursushandleiding, alle gemaakte toetsen en een overzicht van de beoordelingen van de toetsen. Nadat bleek dat de invoering tot een te hoge werkdruk en veel weerstand leidde, is de omvang van het docentendeel van het toetsdossier om begrijpelijke reden verkleind tot een toetsdossier 'light'. Door te werken met toetsdossiers zijn de opleidingen overtuigend gestart om een overzicht te krijgen van de wijze van toetsing binnen de drie curricula. Dit kan een opmaat vormen tot het ontwikkelen van toetsplannen voor de opleidingen, waarmee de eindtermen, leerdoelen per cursus en toetsvormen en -momenten binnen de curricula op elkaar kunnen worden afgestemd.

Overwegingen

Het panel is bij het nagaan van de kwaliteit en kwaliteitsborging van toetsing een aantal zorgpunten tegengekomen, die het panel met de docenten, het opleidingsmanagement en de examencommissies heeft besproken. Deze problemen waren, voor zowel de examencommissies als het panel, zichtbaar geworden door onder andere de gebrekkige wijze waarop beoordelingsformulieren gearchiveerd worden. In de ZER wordt niet op het probleem gereflecteerd, en de werkwijze in het archiveren van formulieren is nog steeds niet voldoende verbeterd, al wordt daar wel aan gewerkt.

Daarnaast is het panel van mening dat het probleem verder gaat dan de wijze waarop formulieren al dan niet gearchiveerd worden. Het panel ziet onder docenten te weinig steun voor een toetspraktijk waarin twee beoordelaars onafhankelijk ieder eindwerkstuk van de drie opleidingen beoordelen. Men hecht nog erg aan de informele en individuele kwaliteitscultuur, maar staat daarmee een transparante, objectieve en betrouwbare toetspraktijk in de weg. Het zou goed zijn wanneer alle betrokkenen (docenten, opleidingscommissie, examencommissies en opleidingsmanagement, College of Humanities en Graduate School of Humanities) toewerken naar een gedeelde visie op een goed toetsbeleid, en dat men vervolgens de beschikbare instrumenten ook op een constructieve wijze inzet. Dat betreft ook het toetsen op taalvaardigheid.

Het panel denkt dat met het uitwerken van en streven naar een gezamenlijke kwaliteitscultuur veel van de genoemde problemen serieus aangepakt kunnen worden. Dat alle partijen zich hard willen maken voor hoogwaardig onderwijs is duidelijk, alleen de vraag hoe dat zich vertaalt in een goede toetspraktijk is een punt dat verder ontwikkeld moet worden. Daarbij moet de nadruk volgens het panel niet alleen liggen op het aanscherpen van regelingen, maar ook op het bouwen aan een kwaliteitscultuur waarin een duurzaam evenwicht wordt bereikt tussen professionele autonomie van docenten en de ondersteunende organisatorische vormen en regelingen, die helpen de toetsing binnen de opleidingen op een hoger plan te brengen.

In aanvulling op de verbeterpunten is het panel positief over het beleid met betrekking tot de toetsdossiers. Het ziet hier goede mogelijkheden om aan toetsplannen voor de drie curricula te bouwen.

De huidige situatie leidt ertoe dat het panel de drie opleidingen op deze standaard als onvoldoende moet beoordelen. Met name de beoordeling van eindwerkstukken is onvoldoende valide, betrouwbaar en onafhankelijk. Het panel acht het zonder meer haalbaar en realistisch dat de genoemde tekortkomingen binnen een termijn van twee jaar verholpen kunnen worden.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 3 als 'onvoldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 3 als 'onvoldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 3 als 'onvoldoende'.

Standaard 4: Gerealiseerde leerresultaten

De opleiding toont aan dat de beoogde leerresultaten zijn gerealiseerd.

Toelichting:

Het realiseren van de beoogde leerresultaten blijkt uit de uitkomsten van toetsen, de eindwerken en de wijze waarop afgestudeerden in de praktijk of in een vervolgopleiding functioneren.

Bevindingen

Ter beoordeling van de gerealiseerde eindresultaten heeft het panel tien eindwerken per opleiding geselecteerd, en deze samen met de beschikbare beoordelingsformulieren bestudeerd. Daarnaast heeft het panel met een aantal alumni van de drie opleidingen gesproken. Op één uitzondering na waren de scripties die het panel heeft bestudeerd van voldoende tot zeer goede kwaliteit, en tonen duidelijk aan dat de studenten de beoogde leerresultaten voor ieder van de drie opleidingen hebben behaald.

Bacheloropleiding

De bachelor scripties waren van voldoende niveau, met een enkele scriptie die naar indruk van het panel niet onderdeed voor de (60 EC) masterscripties. Wel viel het panel met name bij deze scripties op dat er taalfouten in de scripties zaten die onvoldoende mee werden gewogen in het bepalen van het eindcijfer.

Masteropleiding (60 EC)

De scripties laten een divers beeld zien; sommige studenten presteren net voldoende, en andere leveren heel goede prestaties, waarin duidelijk zichtbaar is dat de filosofie goed is bezonken. Ook hier was in enkele gevallen te weinig aandacht besteed aan correct taalgebruik en de beoordeling daarvan.

Bij deze opleiding werd één scriptie aangetroffen die volgens het panel onterecht een voldoende heeft gekregen. Het betrof een scriptie die, op wens van de student, zonder veel begeleiding was geschreven. Het taalgebruik in de scriptie was volgens het panel dermate slecht, dat de inhoud niet te begrijpen was. Het panel heeft per skype met de eerste beoordelaar gesproken. Zijn verweer was dat ondanks de taalproblemen, de lijn van de argumentatie wel voldoende te volgen was, en dat de student daarom een voldoende heeft gekregen. Het panel is het daar, ook na het aanvullende gesprek, mee oneens. Uitdrukkingsvaardigheid staat om goede redenen expliciet in de eindtermen van de opleiding.

Voor de masteropleiding (60 EC) adviseert het panel om het scriptietraject nog eens goed tegen het licht te houden. De onderstandaarden twee en drie gegeven aanbevelingen met betrekking tot de specialisaties, de begeleiding en de beoordeling van de taalvaardigheid kunnen in de ogen van het panel bijdragen aan een hoger gerealiseerd eindniveau.

Masteropleiding (120 EC)

Met name de scripties uit de masteropleiding (120 EC) getuigen ervan dat de studenten een hoog eindniveau kunnen behalen. De scripties waren van goede tot uitmuntende kwaliteit, en de studenten laten zien dat ze in staat zijn onderwerpen vanuit zowel de vakwetenschap als de wijsbegeerte te analyseren, of het nu geschiedenis, risicomangement of fiscaal recht betreft.

Hoewel de kwaliteit van de eindwerkstukken hoog is, ziet het panel mogelijkheden tot meer geïntegreerde eindwerkstukken. Een betere afstemming tussen begeleiders van de vakdiscipline en de Filosofie is daarvoor nodig, zoals bij standaard twee is besproken; het huidige arrangement lijkt de integratie niet optimaal te stimuleren, omdat de vakdisciplinaire studies minder aansluiting lijken te stimuleren en faciliteren op het wijsgerig traject dan andersom.

Alumni

Een aspect dat te weinig uit de ZER naar voren komt, zijn de loopbaanperspectieven van studenten. Er is weinig tot geen inzicht gegeven in de vervolgoopleidingen of banen van alumni, en ook is er in het curriculum te weinig aandacht voor loopbaanoriëntatie. Het panel heeft met vijf alumni van de drie opleidingen gesproken en zij zijn allen tevreden met de opleiding die ze hebben genoten. Drie van hen zijn dichtbij de filosofie gebleven en twee hebben een beroep dat in indirecte zin verbonden is met de inhoud en competenties die passen bij een brede filosofieopleiding.

Overwegingen

Het panel heeft van iedere opleiding tien eindwerken bestudeerd en stelt vast dat de studenten de beoogde leerresultaten van de drie opleidingen hebben gerealiseerd. Wel merkt het panel ook hier op dat zorgvuldig taalgebruik voor een aantal studenten een uitdaging blijft, en dat docenten de scripties op dit aspect zorgvuldiger mogen begeleiden en beoordelen. Het bevorderen van zorgvuldig filosofisch taalgebruik vergt aandacht in de opleiding, opdat het bereikte eindniveau op heldere wijze kan worden gecommuniceerd.

De alumni met wie het panel gesproken heeft, zijn tevreden over de opleidingen en hebben een baan of vervolgoopleiding die in directe of indirecte zin aansluit bij de opleiding. De opleidingen lijken daarmee voldoende voor te bereiden op een passende vervolgstudie of beroep. Het zou evenwel goed zijn om alumni meer te volgen, zodat de opleidingen goed blijven aansluiten bij de vervolgoopleidingen of het beroepenveld.

Conclusie

Bacheloropleiding Wijsbegeerte: het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (60 EC): het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

Masteropleiding Filosofie (120 EC): het panel beoordeelt Standaard 4 als 'voldoende'.

ALGEMEEN EINDOORDEEL

De bacheloropleiding Wijsbegeerte biedt volgens het panel een duidelijk programma aan in de wijsbegeerte, waarin met name op de systematische thema's wordt gericht. De beoogde leerresultaten van de opleiding passen binnen het domeinspecifieke referentiekader en voldoen aan de Dublin-descriptoren. De leerdoelen zijn duidelijk, maar kunnen op punten specifieker worden geformuleerd zodat de opleidingspecifieke kenmerken meer tot uitdrukking komen. Dit advies kan wellicht in de geplande herziening van de eindtermen meegenomen worden. Er is, op basis van de leerdoelen, een goed gestructureerd curriculum uitgewerkt. Binnen dat curriculum krijgen studenten een goede opbouw van basis- en specialisatievakken in de systematische wijsbegeerte, en is er veel ruimte voor de keuzevakken, een stage of buitenlandverblijf. Wel mag er meer aandacht komen voor het vaardighedenonderwijs, arbeidsmarktoriëntatie en in het bijzonder de studievoortgang (met name het BSA). De toetsing van de eindwerkstukken kan en moet verbeterd worden, zodat er een degelijke toetspraktijk is, waarin de toetsing voldoende transparant en onafhankelijk is. Deze toetspraktijk dient te worden ondersteund door een gedeelde kwaliteitsvisie en –cultuur. Het panel is van mening dat hoewel de opleiding op dit punt als onvoldoende beoordeeld moet worden, herstel binnen twee jaar realistisch en haalbaar is. Het panel is tevreden over het (soms hoge) gerealiseerde eindniveau van de bachelorstudenten, maar vraagt aandacht voor toetsing van de taalvaardigheid.

De masteropleiding Filosofie (60 EC) kenmerkt zich door een brede oriëntatie op de filosofie, waarin studenten veel ruimte krijgen voor het uitwerken van een eigen traject. De beoogde leerresultaten zijn op zich adequaat, passen binnen het domeinspecifieke referentiekader en voldoen aan de Dublin-descriptoren. Wel kunnen deze veel specifieker beschrijven wat de opleiding beoogt, bijvoorbeeld in de ontwikkelde specialisaties. De onderwijsleeromgeving stelt studenten in staat de beoogde leerresultaten te behalen, en is aantrekkelijk voor studenten die zelf hun curriculum willen samenstellen. Evengoed is het voor de studenten en docenten van meerwaarde wanneer de studenten een specialisatie volgen, en ook moet de door studenten ervaren werkdruk bij docenten aangepakt worden. De toetsing van de eindwerkstukken kan en moet verbeterd worden, zodat er een degelijke toetspraktijk is, waarin de toetsing voldoende transparant en onafhankelijk is. Deze toetspraktijk dient te worden ondersteund door een gedeelde kwaliteitsvisie en –cultuur. Het panel is van mening dat hoewel de opleiding op dit punt als onvoldoende beoordeeld moet worden, herstel binnen twee jaar realistisch en haalbaar is. Het panel is tevreden over het gerealiseerde eindniveau van de studenten masteropleiding (60 EC), maar vraagt aandacht voor toetsing van de taalvaardigheid.

De masteropleiding Filosofie (120 EC) wordt gekenmerkt door de gerichtheid op de wijsbegeerte van de sociale of geesteswetenschappen, en de beoogde leerresultaten passen binnen het domeinspecifieke referentiekader en voldoen aan de Dublin-descriptoren. De onderwijsleeromgeving, in het bijzonder het curriculum en de begeleiding van de studenten, is erg bevorderend voor een integratie van de filosofie en vakdiscipline, al zou de samenwerking tussen het wijsgerige en het vakdisciplinaire deel beter kunnen. Dat geldt met name voor de vormgeving van de eindwerken. De toetsing van de eindwerkstukken kan en moet verbeterd worden, zodat er een degelijke toetspraktijk is waarin de toetsing voldoende transparant en onafhankelijk is. Deze toetspraktijk dient te worden ondersteund door een gedeelde kwaliteitsvisie en –cultuur. Het panel is van mening dat hoewel de opleiding op dit punt als onvoldoende beoordeeld moet worden, herstel binnen twee jaar realistisch en haalbaar is. Het panel is positief over het gerealiseerde eindniveau.

Conclusie

Het panel beoordeelt de *bacheloropleiding Wijsbegeerte* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Filosofie (60 EC)* als 'voldoende'.

Het panel beoordeelt de *masteropleiding Filosofie (120 EC)* als 'voldoende'.

BIJLAGEN

BIJLAGE 1: CURRICULA VITAE VAN DE PANELLEDEN

Lydia Baan Hofman heeft aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR) haar bachelor en master Filosofie behaald. In haar masterscriptie ontwierp ze een theoretisch raamwerk waarmee de invloed van filosofieonderwijs op de identiteitsontwikkeling van leerlingen in het Voortgezet Onderwijs kan worden begrepen. Na haar master Filosofie heeft ze de lerarenopleiding tot eerstegraads bevoegd filosofiedocent aan de Universitaire Lerarenopleiding Tilburg gevolgd en afgerond. Daarnaast heeft Lydia ervaring met het geven van filosofieles aan basisschoolleerlingen en is ze momenteel werkzaam als tutor filosofie op de EUR.

Bert van den Brink is hoogleraar Filosofie aan de Universiteit Utrecht (UU) en Dean van het University College Roosevelt in Middelburg. Voorheen was hij opleidingsdirecteur (2004-2010) en afdelingshoofd (2010-2012) van de afdeling Filosofie van de UU. Tot zijn aantreden bij UCR was hij vice-decaan onderwijs van de faculteit Geesteswetenschappen (UU), en verantwoordelijk voor alle onderwijsprogramma's. Van den Brink geeft onderwijs op het gebied van de politieke en sociale filosofie, inclusief de maatschappelijke context en conceptuele geschiedenis. Zijn onderzoek richt zich op de filosofie van sociale relaties, theorieën van democratie, ethisch perfectionisme, sociaal pluralisme en de normatieve grondslagen van liberalisme. Hij is lid van diverse tijdschrift redacties, van de Nederlandse Onderzoeksschool Wijsbegeerte en van het Nederlandse University College Deans Network.

Jan Opsomer is hoogleraar filosofie aan de KU Leuven (België), en directeur van het De Wulf-Mansion Centre for Ancient, Medieval and Renaissance Philosophy. Daarvoor was hij hoogleraar aan de University of South Carolina en de Universität zu Köln. Hij was visiting scholar bij King's College London, Institute of Classical Studies, de Universiteit van Lausanne, de Humboldt Universität Berlin, de École Pratique des Hautes Études in Paris, en La Sapienza in Rome. Jan Opsomer is een specialist in antieke filosofie, in het bijzonder de vroege imperialistische filosofie en laat-antiek Platonisme.

Sigrid Sterckx is hoogleraar en doceert theoretische en toegepaste ethiek alsook sociale en politieke filosofie aan de Universiteit Gent (België). Haar huidige onderzoeksprojecten handelen over biobanken, octrooiëring in de biogeneeskunde; orgaantransplantatie; levenseindebeslissingen en globale rechtvaardigheid. Zij publiceerde totnogtoe meer dan 140 boeken, boekhoofdstukken en artikels in internationale academische tijdschriften. Sterckx is als 'permanent research associate' verbonden aan het Centre for Health, Law, and Emerging Technologies van de University of Oxford, en als 'associate member' aan het Centre for the Study of Global Ethics van de University of Birmingham. Ze zetelt tevens in diverse adviesraden, onder meer het Belgisch Raadgevend Comité voor Bioethiek.

BIJLAGE 2: DOMEINSPECIFIEK REFERENTIEKADER

1. Inleiding

De filosofie stelt vragen naar de fundamenten van de werkelijkheid, naar de grondslagen en grenzen van kennis en wetenschappen en naar de principes van moreel en politiek handelen. Daarnaast biedt de filosofie kritische reflectie over verklaringen van menselijk gedrag, over ontwikkelingen in de geschiedenis en in de actualiteit en ontwikkelingen in de vakwetenschappen. Een aantal vraagstukken kent al een lange denktraditie binnen de filosofie, zoals vragen naar de mogelijkheid van kennis en over de vrije wil, terwijl andere vraagstukken pas recent tot maatschappelijke en filosofische vragen hebben geleid, zoals de vraag wat duurzaamheid met opvattingen van de mens van doen heeft of de impact van de kwantummechanica op ons concept van natuur. In de studie filosofie komen studenten op zeer verschillende wijzen in aanraking met wijsgerige en maatschappelijke vraagstukken. Studenten leren om gedachten van andere (filosofen) zo precies en helder mogelijk te formuleren en analyseren, vooronderstellingen bloot te leggen en eventueel te confronteren met andere perspectieven, om tenslotte tot eigen gedachten te komen, die zij zo accuraat mogelijk weten te presenteren en te beargumenteren. Op die wijze bekwamen ze zich in het interpreteren van teksten en debatten met het oog op het bijdragen aan mogelijke oplossingen van vraagstukken en wijsgerige problemen. Opleidingen profileren zich in de mate waarin zij op bepaalde wijsgerige vraagstukken zelf centraal stellen of filosofische vragen in een bredere context plaatsen, zoals in relatie tot bepaalde maatschappelijke, institutionele of politieke vraagstukken. Filosofie kan op bachelor en (research)masterniveau worden gevolgd. De opleidingen waar we ons in dit referentiekader op richten zijn bachelorprogramma's, eenjarige academische masterprogramma's en interdisciplinaire (tweejarige) masterprogramma's. Geen opleiding zal alle aspecten van de filosofie in het onderwijs of onderzoek thematiseren; opleidingen zullen een beredeneerde keuze maken waarin een brede basis (die tot minimale eindtermen leidt) met profielbepalende elementen wordt gecombineerd.

Hierna gaan we eerst in op minimale eindtermen van de opleidingen (secties 2 en 3), waarna profielbepalende elementen voor de opleidingen worden benoemd (sectie 4).

2. Eindtermen bachelorprogramma's

De zogenaamde Dublin-descriptoren beschrijven de eisen waaraan Europese universitaire opleidingen moeten voldoen. De descriptoren beschrijven onderzoeks- en inhoudelijke eindtermen in termen van (1) kennis en inzicht, (2) toepassing van kennis en inzicht, (3) oordeelsvorming, (4) communicatievaardigheden en (5) leervaardigheden. Voor bachelorprogramma's gelden de volgende eindtermen:

1. Kennis en inzicht

- a. Kennis, vaardigheid en inzicht op het gebied van vakgebied, en het bereiken van de eindkwalificaties
- b. Academisch denken, handelen en communiceren
- c. Hanteren van specifieke kennis van een vakgebied in een bredere wetenschappelijke, wetenschapsfilosofische en maatschappelijke/culturele context

2. Toepassing van kennis en inzicht

- a. Academisch denken, handelen en communiceren
- b. Hanteren van relevant wetenschappelijk instrumentarium
- c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap

3. Oordeelsvorming

- a. Eigen persoonlijke overtuigingen ter discussie leren stellen
- b. Kritische reflectie op oordelen, argumenten, informatieve teksten

4. Communicatievaardigheden

- a. Academisch denken, handelen en communiceren
- b. (Wetenschappelijk) communiceren in de eigen taal
- c. Gedragsnormen die gelden tijdens de studie en binnen de wetenschap

5. Leervaardigheden

- a. Voorbereiden op een verdere studieloopbaan
- b. Studenten worden vanaf het eerste jaar vertrouwd gemaakt met theorie en praktijk van wetenschappelijk onderzoek.

We geven hieronder tussen haakjes aan welke Dublin-descriptor met welke eindterm correspondeert.

De minimale eindtermen van de opleidingen wijsbegeerte zijn:

2.a. Bachelorprogramma's filosofie (180 EC)

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft kennis van de geschiedenis van de wijsbegeerte, van haar interne ontwikkeling en van haar inbedding in de geschiedenis van de cultuur (1a, 1c);
- b. De afgestudeerde heeft kennis van de belangrijkste hoofdgebieden van de wijsbegeerte, namelijk theoretische filosofie, praktische filosofie en geschiedenis van de filosofie en de daarin aanwezige aandachtsgebieden in de filosofie (zoals bijvoorbeeld logica en ethiek), van de hoofdproblemen in deze domeinen en van de posities die daarin verdedigd worden (1a, 1b, 1c);
- c. De afgestudeerde heeft kennis van de belangrijkste thema's in de hedendaagse wijsgerige discussies (1a);
- d. De afgestudeerde heeft kennis van (of kennism gemaakt met) het werkveld van filosofen, zodat hij in staat is een vervolgtraject (master of carrièreperspectief) te bepalen (5a, 5b).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde heeft geleerd wijsgerige teksten te bestuderen en begrijpen, zowel van klassieke als van hedendaagse auteurs, en kan de argumentatiestructuur van een tekst ontleden, de begrippen verhelderen, de vooronderstellingen achterhalen, alsmede een tekst situeren zowel in een (filosofie)historisch als in een thematisch kader (2a, 2b, 2c);
- b. De afgestudeerde heeft geleerd kritische vragen te formuleren en doordenken ten aanzien van wijsgerige en maatschappelijke vraagstukken, om zo bij te dragen aan het systematisch ontrafelen, analyseren en beantwoorden van die vraagstukken (3a, 3b);
- c. De afgestudeerde kan zelfstandig relevante literatuur rond een thema vinden, de kwaliteit ervan beoordelen, en hanteert gangbare academische normen in het verwerken van die literatuur (2b);
- d. De afgestudeerde kan een wijsgerig probleem zelfstandig formuleren en analyseren, en kan hiervan verslag doen (2a, 2b, 2c);
- e. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (1c, 5b, 2a, 2b, 3b);
- f. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse op dusdanige wijze dat de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4a, 4b, 4c, 5b);
- g. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (4b);
- h. De afgestudeerde kan kennis op het gebied van de filosofie op academisch verantwoorde wijze zowel op een filosofisch als op niet-filosofisch geschoold publiek overbrengen (4a, 4b, 4c, 5b).

2.b. Bachelor van een bepaald wetenschapsgebied

Voor bachelorprogramma's die een bachelor filosofie aanbieden voor een bepaald wetenschapsgebied gelden de volgende eindtermen:

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de inhoud en methoden van het betreffende wetenschapsgebied op bachelor niveau (door middel van programmaonderdelen die door de faculteit van het betreffende wetenschapsgebied worden verzorgd) (1a, 1c);
- b. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de centrale onderdelen van de wijsbegeerte, zowel historisch als systematisch (1a, 1b, 1c);
- c. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in centrale onderdelen van de wijsbegeerte van het wetenschapsgebied, in het bijzonder kernbegrippen, theorieën, problemen en methoden (1a, 1b, 1c, 2a, 2b);
- d. De afgestudeerde heeft kennis van en inzicht in de wetenschappelijke en maatschappelijke betekenis van de wijsbegeerte in het algemeen en van de wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied in het bijzonder (1c, 2b, 2c);
- e. De afgestudeerde heeft kennis en inzichten zoals voorkomend in relevante vakwetenschappelijke literatuur kritisch kunnen verwerken (2b, 3b);
- f. De afgestudeerde heeft voldoende wetenschappelijk niveau om tot een geëigende masteropleiding toegelaten te kunnen worden, dan wel zich met succes op de arbeidsmarkt te begeven (5a, 5b).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan onder supervisie een onderzoek van beperkte omvang formuleren en uitvoeren (2b);
- b. De afgestudeerde kan onderzoek in een bepaald wetenschapsgebied plaatsen in het bredere kader van de wijsgerige reflectie op dat wetenschapsgebied (2a, 2c) ;
- c. De afgestudeerde kan wijsgerige vaardigheden van logisch-analytische, ideeën-historische dan wel empirisch-filosofische aard toepassen op problemen, theorieën en debatten die gerelateerd zijn aan het betreffende wetenschapsgebied (2a, 2b, 2c, 4a, 4b);
- d. De afgestudeerde kan zelfstandig een heldere en beargumenteerde probleemstelling formuleren en uitwerken (4a, 4b);
- e. De afgestudeerde kan een systematisch en helder betoog houden, mondeling en schriftelijk (4a, 4b, 4c);
- f. De afgestudeerde kan constructieve kritiek geven en verwerken (3a, 3b).

3. Masterprogramma's

De Dublin-descriptoren die gelden voor masterprogramma's zijn de volgende:

1. Kennis en inzicht

Heeft aantoonbare kennis en inzicht, gebaseerd op de kennis en het inzicht op het niveau van bachelor en die deze overtreffen en/of verdiepen, alsmede een basis of een kans bieden om een originele bijdrage te leveren aan het ontwikkelen en/of toepassen van ideeën, vaak in onderzoek verband;

2. Toepassen kennis en inzicht

Is in staat om kennis en inzicht en probleemoplossende vermogens toe te passen in nieuwe of onbekende omstandigheden binnen een bredere (of multidisciplinaire) context die gerelateerd is aan het vakgebied; is in staat om kennis te integreren en met complexe materie om te gaan;

3. Oordeelsvorming

Is in staat om oordelen te formuleren op grond van onvolledige of beperkte informatie en daarbij rekening te houden met sociaal-maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden, die zijn verbonden aan het toepassen van de eigen kennis en oordelen;

4. Communicatie

Is in staat om conclusies, alsmede de kennis, motieven en overwegingen die hieraan ten grondslag liggen, duidelijk en ondubbelzinnig over te brengen op een publiek van specialisten of niet-specialisten;

5. Leervaardigheden:

Bezit de leervaardigheden die hem of haar in staat stellen een vervolgstudie aan te gaan met een grotendeels zelfgestuurd of autonoom karakter.

Er zijn aan de Nederlandse universiteiten verschillende eenjarige masterprogramma's filosofie te vinden, die zich ofwel presenteren in de volle breedte van de filosofie, ofwel een focus op een toepassingsgebied kennen. Dit maakt dat de volgende minimale eindtermen van een masteropleiding filosofie (60 EC) als volgt geformuleerd worden:

3.a. Eindtermen van masteropleidingen filosofie (60 EC)

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft verdiepende kennis in tenminste een van de specialisaties binnen de filosofie (1);
- b. De afgestudeerde heeft inzicht in de positie van zijn wijsgerig specialisme ten opzichte van wijsbegeerte in het algemeen en/of ten opzichte van andere relevante wetenschapsgebieden en/of ten opzichte van cultuur en samenleving (1);
- c. De afgestudeerde heeft inzicht in de rol die filosofen kunnen spelen in de samenleving (5).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan t.a.v. wetenschappelijke of maatschappelijke vraagstukken zelfstandig formuleren wat de filosofische vraag is, deze analyseren en bijdragen aan oplossingen (2);
- b. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse, waarbij zowel de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4);
- c. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (2, 3, 4);
- d. De afgestudeerde kan op academisch verantwoorde wijze kennis op het gebied van de filosofie overbrengen op zowel een filosofisch als niet-filosofisch geschoold publiek (2, 4, 5);
- e. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (3, 5).

3.b. Eindtermen van gespecialiseerde masteropleidingen filosofie (60/120 EC)

Een aantal opleidingen filosofie spitst zich toe op een deelgebied binnen de filosofie (zoals toegepaste ethiek of techniekfilosofie) of werkt intensief samen met andere disciplines. Dit kunnen interdisciplinaire programma's zijn of filosofie van een wetenschapsgebied. Elk masterprogramma heeft tenminste de volgende eindtermen:

Kennis en inzicht

- a. De afgestudeerde heeft verdiepende kennis in tenminste een van de specialisaties binnen de filosofie en eventueel basiskennis van een ander vakgebied, voor zover noodzakelijk binnen de opleiding (1);
- b. De afgestudeerde heeft inzicht in de rol en functie van filosofische vraagstukken in andere vakwetenschappen of in maatschappelijke vraagstukken en heeft de competentie om zelfstandig filosofische vragen te formuleren, te analyseren en oplossingen aan te dragen (2,3);
- c. De afgestudeerde heeft inzicht in het arbeidsmarktperspectief en de rol die filosofen hebben op plekken in de samenleving (5).

Vaardigheden

- a. De afgestudeerde kan zowel wijsgerige vraagstukken in een bredere context zelfstandig benoemen, deze analyseren en bijdragen aan oplossingen alsook de relatie tussen de wijsgerige vraagstukken en de bredere context beschouwen (1, 2, 3, 4);
- b. De afgestudeerde kan schriftelijk verslag doen van een wijsgerige analyse op dusdanige wijze dat de analyse van de kwestie, het formuleren van het probleem en het oplossen ervan op heldere en systematische wijze aan bod komt (4);
- c. De afgestudeerde kan mondeling een onderwerp helder en gestructureerd presenteren en daarbij verschillende standpunten kritisch belichten (2, 3, 4);
- d. De afgestudeerde kan in de context van een vakwetenschappelijke of beroepspraktijk zelfstandig onderzoek verrichten en daarover rapporteren (4);
- e. De afgestudeerde kan op academisch verantwoorde wijze kennis op het gebied van de filosofie overbrengen op een niet-filosofisch of ander wetenschappelijk geschoold publiek (4,5);
- f. De afgestudeerde kan zelfstandig een positie formuleren en beargumenteren en kritisch in discussie gaan met medestudenten, docenten of een breder publiek over een wijsgerig vraagstuk (3, 5);
- g. De afgestudeerde is in staat samen te werken met vakwetenschappers in andere disciplines en/of met professionals in het (maatschappelijk) beroepenveld (1, 5).

4. Profielbepalende elementen

De verschillende opleidingen in de filosofie bevatten naast basiskennis in de drie grote hoofdgebieden in de voornaamste systematische deelgebieden van de filosofie ook profielbepalende elementen, waarbij eigen accenten worden gelegd. Deze profielbepalende elementen zijn in de masterprogramma's mogelijk nadrukkelijker aanwezig dan in de bachelorprogramma's, die vaak vooral breed en inleidend zijn. Deze elementen vertalen zich op eigen wijze in de eindtermen en het karakter van opleidingen. In alle gevallen is de profielbepaling van een opleiding helder beredeneerd en voor de student duidelijk.

A. Wijsgerige thema's

Binnen elke opleiding is de relatie tot onderzoeksgebieden en leerstoelen herkenbaar in het onderwijsprogramma. Cursussen worden vaak gevormd naar de expertise die zich heeft gevormd binnen een onderzoeksgroep of departement. Dit betekent dat in de ene opleiding er misschien een sterker accent gelegd kan worden op de Kantiaanse of Aristotelische traditie in de ethiek, terwijl een andere thema's als 'vrije wil' of 'taalfilosofie in de exacte wetenschappen' doordenkt. Voor elk bachelorprogramma geldt dat studenten tenminste in de volle breedte kennismaken met de filosofische hoofdgebieden (theoretische filosofie, praktische filosofie en geschiedenis van de filosofie) en kennis krijgen over de ontwikkelingen van aandachtsgebieden daarbinnen. Voor masterprogramma's is 'research based teaching' meer vanzelfsprekend en is de aandacht voor bepaalde specialisaties in wijsgerige thema's groter.

B. Aandacht voor interdisciplinariteit en arbeidsmarkt

Afgestudeerde filosofen komen terecht in zeer diverse beroepen en sectoren: in de journalistiek, de academie, de uitgeverwereld, de zorg- en welzijnssector, het bedrijfsleven, de culturele sector, het management en het overheidsbeleid. De aandacht voor de arbeidsmarkt neemt in opleidingen toe; er worden stagemogelijkheden gecreëerd, Career Services helpen studenten zich voor te bereiden op de arbeidsmarkt en alumni worden meer betrokken bij opleidingen. Daarnaast geldt voor meerdere opleidingen dat met andere disciplines samengewerkt wordt. Dit vertaalt zich soms ook in het cursusaanbod (zoals interdisciplinaire opleidingen, gedeelde minoren, gedeelde bachelors). Voor elke opleiding, zowel bachelor als master, geldt dat hier op eigen wijze invulling aan gegeven wordt.

C. Internationalisering

De opleidingen filosofie oriënteren zich, net als de overige activiteiten binnen de academische context, in toenemende mate op een internationale markt. Dit betekent dat het aantal Engelstalige programma's met name op het masterniveau is toegenomen en dat ook in bachelor programma's

een verblijf in het buitenland, voor studie of stage, tot de mogelijkheden behoort. Het docententeam is steeds vaker internationaal georiënteerd en geschoold. In sommige opleidingen is het docententeam ook geschoold in het Engelstalig onderwijs (bv Cambridge certificaten). Studenten raken op verschillende wijzen betrokken bij deze internationaliserende context; van symposia en conferenties, tot en met buitenlandverblijven of onderwijs met internationale medestudenten. Studenten worden in bachelorprogramma's gestimuleerd zich internationaal te oriënteren. Voor masterprogramma's geldt dat zij op eigen wijze vorm geven aan internationale dimensies in het curriculum.

BIJLAGE 3: BEOOGDE EINDKWALIFICATIES

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

De doelstelling van de bacheloropleiding Filosofie is de student zodanige kennis en vaardigheden en een zodanig inzicht bij te brengen op het gebied van de opleiding dat de afgestudeerde gekwalificeerd is voor een vervolgopleiding op masterniveau en in staat is tot het uitoefenen van een beroep waarvoor academische kennis en vaardigheden vereist zijn.

Deze doelstelling wordt uitgewerkt in de onderstaande eindtermen.

a. Algemene eindtermen

1. De student heeft kennis van en inzicht in algemeen wetenschapsfilosofische achtergronden van geesteswetenschappelijk onderzoek en is in staat deze kennis en inzichten toe te passen op het vakgebied van de opleiding en zich een oordeel te vormen over de plaats van dit vakgebied als onderdeel van geesteswetenschappelijke disciplines en ten opzichte van andere verwante disciplines.
2. De student is in staat om (vooral op het vakgebied van de opleiding) op een academisch niveau relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren met het doel zich een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante wetenschappelijke en – voor zover van toepassing – sociaal-maatschappelijke en/of ethische aspecten.
3. De student is in staat om op een academisch niveau in schriftelijke en mondelinge vorm informatie, ideeën en oplossingen over te brengen op een publiek van aankomende specialisten op het vakgebied van de opleiding.
4. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in een ander vakgebied dan het vakgebied van de opleiding, waarbij – voor zover dit vakgebied tevens in het voortgezet onderwijs aan de orde is geweest – is voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit is overtroffen. De student is in staat om op dit vakgebied op een academisch niveau relevante gegevens te verzamelen en te interpreteren met het doel zich een oordeel te vormen dat mede gebaseerd is op het afwegen van relevante wetenschappelijke aspecten.
5. De student heeft kennis van en inzicht in enkele specialistische onderdelen van het vakgebied van de opleiding en/of onderdelen van (andere) vakgebieden.
6. De student is in staat om zijn/haar kennis en inzicht op dusdanige wijze toe te passen op vakspecifieke vraagstukken, dat dit een professionele benadering van de aan de opleiding gerelateerde werkvelden/beroepen laat zien, en beschikt verder over competenties voor het opstellen en verdiepen van argumentaties en het oplossen van problemen op het vakgebied van de opleiding.
7. De student is in staat om publicaties op het vakgebied van de opleiding die zijn opgesteld in het Nederlands, Engels of de doeltaal van de opleiding correct te interpreteren en in zijn/haar oordeelsvorming te betrekken.
8. De student bezit de leervaardigheden die noodzakelijk zijn om een vervolgstudie aan te gaan die een hoog niveau van autonomie veronderstelt.
9. De student heeft ervaring opgedaan met het werken in groepsverband en is op basis daarvan in staat over het eigen functioneren in een groep te reflecteren.
10. De student heeft er blijk van gegeven de leer- en planningsvaardigheden te bezitten die noodzakelijk zijn om vakken en de opdrachten die daarvan deel uitmaken binnen de daarvoor gestelde termijn af te ronden.
11. De student is in staat om relevante ontwikkelingen in het vakgebied te verbinden aan een eigen onderzoekszetel en kan een beperkt aantal analysetechnieken en onderzoeksmethoden zelfstandig toepassen.

b. Opleidingsspecifieke eindtermen

1. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in het vakgebied van de opleiding Wijsbegeerte waarbij – voor zover dit vakgebied tevens in het voortgezet onderwijs aan de orde is geweest – is voortgebouwd op het niveau bereikt in het voortgezet onderwijs en dit is

overtroffen; de student beschikt meer in het bijzonder over de kennis en inzichten die hieronder omschreven zijn.

2. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in de grondbeginselen van de belangrijkste vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte, te weten logica, ethiek, politieke en sociale filosofie, cultuurfilosofie, metafysica, taalfilosofie, kentheorie, wetenschapsfilosofie en geschiedenis van de filosofie.
3. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in de wetenschapsfilosofische achtergronden van onderzoek binnen de vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte
4. De student heeft aantoonbare kennis van en inzicht in belangrijke thema's in de wetenschapsbeoefening en/of het wetenschappelijke debat binnen de vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte.
5. De student heeft aantoonbare kennis van het begrippenapparaat en de belangrijkste onderzoeksmethoden en -technieken binnen de vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte
6. De student is in staat om de tijdens de opleiding verworven kennis (praktisch) toe te passen in een context die typisch is voor de vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte.
7. De student beschikt over aantoonbare vaardigheden die essentieel zijn voor de beoefening van de vakgebieden/disciplines van de opleiding Wijsbegeerte, te weten onderzoeksvaardigheden, lezen, schrijven, mondeling presenteren, discussiëren en debatteren, organiseren van eigen werk, beoordelen en reflecteren. Ook geeft de student er blijk van in correct schriftelijk en mondeling Nederlands verslag te kunnen leggen van deze leerresultaten.

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

Tot 31 augustus 2017

De doelstelling van de masteropleiding Filosofie is de student zodanige kennis en vaardigheden en een zodanig inzicht bij te brengen op het desbetreffende vakgebied dat de afgestudeerde in staat is op zelfstandige en professionele wijze een functie uit te oefenen op academisch niveau en beschikt over de competenties die een voorwaarde zijn om te worden toegelaten tot een promotietraject.

Deze doelstelling wordt uitgewerkt in de onderstaande eindtermen.

a. Academisch denk- en werkniveau

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. is in staat geesteswetenschappelijk onderzoek te verrichten en daarvan verslag te doen;
2. is in staat verschillende theoretische visies over een onderwerp waarin hij of zij gespecialiseerd is uiteen te zetten en daarover een eigen standpunt te bepalen;
3. is in staat om zelfstandig te werken, alsmede volwaardig te functioneren in teamverband;
4. is in staat om de belangrijke thema's in hedendaagse debatten op het terrein van de eigen specialisatie uiteen te zetten en daarover een eigen standpunt te bepalen.

b. Vakspecifieke eindtermen

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. heeft een gedegen overzicht van de opleiding en van de geschiedenis van het vakgebied;
2. heeft een grondige kennis van een specialisme binnen de opleiding, dan wel een gedegen kennis op het snijvlak van de opleiding en een ander vakgebied;
3. heeft de vaardigheid om zelfstandig problemen op het terrein van het vakgebied te signaleren, formuleren, analyseren en oplossingen aan te dragen; de student is tevens in staat gerichte onderzoeksvragen te formuleren en deze te presenteren in een onderzoeksplan.
4. heeft de vaardigheid de relevante vakliteratuur rond een onderwerp te vinden, te verwerken en kritisch te beoordelen;
5. heeft de vaardigheid om onderzoek op het vakgebied uit te voeren en daarover te rapporteren op een wijze die voldoet aan de gebruikelijke disciplinaire normen.

Voorgestelde nieuwe eindtermen voor de masteropleidingen van de FGw vanaf 2017/2018:

a. Academisch denk- en werkniveau

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. heeft inzicht in de belangrijkste onderzoeksbenaderingen in het vakgebied;
2. kan de hedendaagse wetenschapsbeoefening binnen het vakgebied - en de resultaten daarvan- interpreteren, beoordelen en daarbinnen een eigen positie innemen;
3. kan relevante vakliteratuur evalueren;
4. kan zelfstandig vragen op het terrein van het vakgebied formuleren, operationaliseren en vormgeven in een onderzoeksplan;
5. kan zelfstandig onderzoek op het vakgebied uitvoeren en daarover mondeling en schriftelijk rapporteren op een wijze die voldoet aan de in het vakgebied gebruikelijke academische conventies;
6. kan de in de opleiding opgedane wetenschappelijke kennis en inzichten presenteren en overdragen aan een breder publiek dan de academische gemeenschap;
7. kan wetenschappelijke vragen beantwoorden met behulp van kennis van een specialisme binnen de opleiding;
8. kan in teamverband werken en op constructieve wijze feedback geven en verwerken.

b. Vakspecifieke eindtermen [voor 1MA]

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. kan de in de opleiding opgedane wetenschappelijke kennis en inzichten op haar/zijn vakgebied verbinden met maatschappelijke vraagstukken;
2. kan reflecteren op de implicaties van de inzichten van het eigen vakgebied voor relevante institutionele contexten.

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

Tot 31 augustus 2017

De doelstelling van de masteropleiding Filosofie (Wijsbegeerte van een bepaald wetenschapsgebied) is de student zodanige kennis en vaardigheden en een zodanig inzicht bij te brengen op het desbetreffende vakgebied dat de afgestudeerde in staat is op zelfstandige en professionele wijze een functie uit te oefenen op academisch niveau en beschikt over de competenties die een voorwaarde zijn om te worden toegelaten tot een promotietraject.

Deze doelstelling wordt uitgewerkt in de onderstaande eindtermen.

a. Academisch denk- en werkniveau

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. is in staat geesteswetenschappelijk onderzoek te verrichten en daarvan verslag te doen;
2. is in staat verschillende theoretische visies over een onderwerp waarin hij of zij gespecialiseerd is uiteen te zetten en daarover een eigen standpunt te bepalen;
3. is in staat om zelfstandig te werken, alsmede volwaardig te functioneren in teamverband;
4. is in staat om de belangrijke thema's in hedendaagse debatten op het terrein van de eigen specialisatie uiteen te zetten en daarover een eigen standpunt te bepalen.

b. Vakspecifieke eindtermen

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. heeft een gedegen overzicht van de opleiding en van de geschiedenis van het vakgebied;
2. heeft een grondige kennis van een specialisme binnen de opleiding, dan wel een gedegen kennis op het snijvlak van de opleiding en een ander vakgebied;
3. heeft de vaardigheid om zelfstandig problemen op het terrein van het vakgebied te signaleren, formuleren, analyseren en oplossingen aan te dragen; de student is tevens in staat gerichte onderzoeksvragen te formuleren en deze te presenteren in een onderzoeksplan.

4. heeft de vaardigheid de relevante vakliteratuur rond een onderwerp te vinden, te verwerken en kritisch te beoordelen;
5. heeft de vaardigheid om onderzoek op het vakgebied uit te voeren en daarover te rapporteren op een wijze die voldoet aan de gebruikelijke disciplinaire normen.

c. Programmaspecifieke eindtermen

De student die het traject Filosofie van de sociale wetenschappen heeft afgerond:

1. heeft een gedegen kennis van de filosofie van de sociale wetenschappen;
2. heeft kennis van en inzicht in het functioneren van wetenschap in haar sociale en politieke context;
3. heeft een gedegen kennis van een niet-wijsgerige discipline op het terrein van de maatschappijwetenschappen.

De student die het traject Filosofie van geesteswetenschappen heeft afgerond:

1. heeft een gedegen kennis van de filosofie van de geesteswetenschappen;
2. heeft kennis van en inzicht in het functioneren van wetenschap in haar sociale en politieke context;
3. heeft een gedegen kennis van een niet-wijsgerige discipline op het terrein van de geesteswetenschappen.

Voorgestelde nieuwe eindtermen voor de masteropleidingen van de FGw vanaf 2017/2018:

a. Academisch denk- en werkniveau

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. heeft inzicht in de belangrijkste onderzoeksbenaderingen in het vakgebied;
2. kan de hedendaagse wetenschapsbeoefening binnen het vakgebied - en de resultaten daarvan - interpreteren, beoordelen en daarbinnen een eigen positie innemen;
3. kan relevante vakliteratuur evalueren;
4. kan zelfstandig vragen op het terrein van het vakgebied formuleren, operationaliseren en vormgeven in een onderzoeksplan;
5. kan zelfstandig onderzoek op het vakgebied uitvoeren en daarover mondeling en schriftelijk rapporteren op een wijze die voldoet aan de in het vakgebied gebruikelijke academische conventies;
6. kan de in de opleiding opgedane wetenschappelijke kennis en inzichten presenteren en overdragen aan een breder publiek dan de academische gemeenschap;
7. kan wetenschappelijke vragen beantwoorden met behulp van kennis van een specialisme binnen de opleiding;
8. kan in teamverband werken en op constructieve wijze feedback geven en verwerken.

b. Vakspecifieke eindtermen [voor 1MA]

De student die de masteropleiding heeft afgerond:

1. kan de in de opleiding opgedane wetenschappelijke kennis en inzichten op haar/zijn vakgebied verbinden met maatschappelijke vraagstukken;
2. kan reflecteren op de implicaties van de inzichten van het eigen vakgebied voor relevante institutionele contexten.

BIJLAGE 4: OVERZICHT VAN DE PROGRAMMA'S

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

	Semester I	Semester II										
1	<table border="1"> <tr> <td>Praktische filosofie 1</td> <td>Praktische filosofie 2</td> <td rowspan="2">Wetenschappelijk schrijven</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Logica en de linguistic turn</td> </tr> </table>	Praktische filosofie 1	Praktische filosofie 2	Wetenschappelijk schrijven	Logica en de linguistic turn		<table border="1"> <tr> <td>Theoretische filosofie 1</td> <td>Theoretische filosofie 2</td> <td rowspan="2">Onderzoeksvaardigheden</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Geschiedenis van de filosofie</td> </tr> </table>	Theoretische filosofie 1	Theoretische filosofie 2	Onderzoeksvaardigheden	Geschiedenis van de filosofie	
Praktische filosofie 1	Praktische filosofie 2	Wetenschappelijk schrijven										
Logica en de linguistic turn												
Theoretische filosofie 1	Theoretische filosofie 2	Onderzoeksvaardigheden										
Geschiedenis van de filosofie												
2	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Tekst, context en debat</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Wetenschapsfilosofie</td> </tr> </table>	Tekst, context en debat		Wetenschapsfilosofie		<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Verdiepings- of verbredingsvak(ken)</td> <td rowspan="2">Filosofisch practicum</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Keuzevak(ken)</td> </tr> </table>	Verdiepings- of verbredingsvak(ken)		Filosofisch practicum	Keuzevak(ken)		
Tekst, context en debat												
Wetenschapsfilosofie												
Verdiepings- of verbredingsvak(ken)		Filosofisch practicum										
Keuzevak(ken)												
3	<table border="1"> <tr> <td colspan="2">Verdiepings- of verbredingsvak(ken)</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Keuzevak(ken)</td> </tr> </table>	Verdiepings- of verbredingsvak(ken)		Keuzevak(ken)		<table border="1"> <tr> <td>Verdiepingsvak</td> <td>Scriptiewerkgroep</td> </tr> <tr> <td colspan="2">Keuzevak(ken)</td> </tr> </table>	Verdiepingsvak	Scriptiewerkgroep	Keuzevak(ken)			
Verdiepings- of verbredingsvak(ken)												
Keuzevak(ken)												
Verdiepingsvak	Scriptiewerkgroep											
Keuzevak(ken)												

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

	Semester I	Semester II						
	<table border="1"> <tr> <td>Mastervak(ken)</td> <td rowspan="2">Colloquium</td> </tr> <tr> <td>Mastervak(ken)</td> </tr> </table>	Mastervak(ken)	Colloquium	Mastervak(ken)	<table border="1"> <tr> <td>Mastervak(ken)</td> <td rowspan="2"></td> </tr> <tr> <td>Scriptie</td> </tr> </table>	Mastervak(ken)		Scriptie
Mastervak(ken)	Colloquium							
Mastervak(ken)								
Mastervak(ken)								
Scriptie								

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

	Semester I	Semester II						
	<table border="1"> <tr> <td>Verplicht vak 1</td> <td rowspan="2">Colloquium</td> </tr> <tr> <td>Wijsgerig(e) keuzevak(ken)</td> </tr> </table>	Verplicht vak 1	Colloquium	Wijsgerig(e) keuzevak(ken)	<table border="1"> <tr> <td>Verplicht vak 2</td> <td rowspan="2"></td> </tr> <tr> <td>Scriptie</td> </tr> </table>	Verplicht vak 2		Scriptie
Verplicht vak 1	Colloquium							
Wijsgerig(e) keuzevak(ken)								
Verplicht vak 2								
Scriptie								

BIJLAGE 5: BEZOEKPROGRAMMA

Bezoekprogramma Wijsbegeerte Universiteit van Amsterdam		
Maandag 3 juli 2017		
10.30	13.00	Voorbereidend overleg en inzien documenten (incl. lunch)
13.00	13.45	Gesprek met inhoudelijk verantwoordelijken
13.45	14.15	Overleg panel
14.15	15.00	Gesprek met studenten bacheloropleiding
15.00	15.45	Gesprek met studenten masteropleiding 60 EC
15.45	16.15	Overleg panel + open spreekuur
16.15	17.00	Gesprek met studenten masteropleiding 120 EC
17.00	17.45	Gesprek met alumni
18.30	21.00	diner (voorbereiden tweede dag)
Dinsdag 4 juli 2017		
8.30	9.00	Inzien documenten, voorbereiding gesprekken
9.00	9.45	Gesprek met docenten bacheloropleiding
9.45	10.45	Gesprek met docenten masteropleidingen
10.45	11.00	Overleg panel
11.00	11.30	Gesprek met de opleidingscommissie
11.30	12.15	Gesprek met afgevaardigden examencommissies Ba en MA
12.15	13.00	Lunch, inzien documenten
13.00	13.30	Voorbereiden eindgesprek met formeel verantwoordelijken
13.30	14.00	Eindgesprek met formeel verantwoordelijken
14.00	16.00	Opstellen voorlopige bevindingen
16.00	16.45	Ontwikkelgesprek
17.00	17.15	Mondelinge rapportage voorlopig oordeel
17:15		Afsluiting met drankje

BIJLAGE 6: BESTUDEERDE EINDWERKEN EN DOCUMENTEN

Het panel heeft voorafgaand aan het bezoek de eindwerken bestudeerd van afgestudeerden met de volgende studentnummers:

Bacheloropleiding Wijsbegeerte

10001025	10089489	10123148	10194452
10218416	10262482	10372156	10432868
10440054	10448101		

Masteropleiding Filosofie (60 EC)

5670845	5909570	5934095	6118305
6131964	9462929	10003050	10216146
10847421	11105097		

Masteropleiding Filosofie (120 EC)

0582808	5677910	5681413	5750318
5871328	5881854	6151620	10103953
10296506	10642439		

Het panel heeft tijdens het bezoek onder meer de volgende documenten bestudeerd (deels in *hard copy* en deels via de elektronische leeromgeving):

- verslagen van de examencommissie;
- verslagen van de opleidingscommissie;
- Overzicht van de inhoud van het toetsdossier;
- Kernliteratuur;
- Cursusdossiers van geselecteerde vakken:
  - o BA jaar 1: Geschiedenis van de filosofie
  - o BA jaar 2: Posthumanisme in filosofie, film en literatuur
  - o BA jaar 3: Logische analyse
  - o MA60: Democracy & citizenship
  - o MA120: History and philosophy of the humanities
  - o MA120: Philosophy of the social sciences.

BIJLAGE 7: VERSLAG VAN HET ONTWIKKELGESPREK (LOSSE BIJLAGE)

Naast de formele visitatie heeft het panel een ontwikkelgesprek gevoerd met de opleidingen. Een verslag van dit gesprek is als losse bijlage van het (gedrukte en elektronische) visitatierapport aan de Universiteit van Amsterdam toegezonden.